

ביצה פרק שני יום טוב

(ביצה טו, ב)

משנה:

יום טוב שחל להיות ערב שבת, לא יבשל בתחלה מיום טוב לשבת (להיות תחלת בשולו ועיקרו לשם שבת, אלא לשם יום טוב יהא תחלת בשולו, והמשויר יהא לשבת, כדקתני ואזיל: אבל מבשל הוא ליום טוב (ובלא הערמה, כדקתני לקמן); ואם הותר - הותר לשבת;

ועושה תבשיל (לשם ערוב) מערב יום טוב, וסומך עליו לשבת; בית שמאי אומרים: שני תבשילין, ובית הלל אומרים תבשיל אחד; ושוין בדג וביצה שעליו (שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו) שהן שני תבשילין.

אכלו או שאבד (קודם שבשל כל צרכי שבת) - לא יבשל עליו בתחלה, ואם שייר ממנו כל שהוא - סומך עליו (לבשל בשבילו) לשבת.

גמרא:

מנא הני מילי? (לאו דוקא מקראי יליף, דערובי תבשילין דרבנן, והכי קא מבעיא ליה: אהיכא אסמכוהו רבנן?)

אמר שמואל: דאמר קרא (שמות כז) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ - (אין זכירה אלא בדבר המשתכח) זכרהו, מאחר שבא להשכיחו (כשבא יום טוב בערב שבת - קרוב שבת להשתכח מחמת יום טוב, שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו, והזהיר הכתוב לזכרו; וכשמערב ערובי תבשילין - נמצא שזוכרו, שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת).

מאי טעמא (למה תקנו ערוב)? (קרא ודאי לאו בערוב משתעי, ולא ערוב משתמע מניה, ואסמכתא בעלמא הוא, וכי אתא קרא - לקדוש היום אתא, כדתניא בפסחים (קא, א): זְכָרוֹהוּ עַל הַיּוֹם, וערוב מדרבנן, ומה ראו לתקנו?)

אמר רבא: כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב (מתוך שמקרב - זוכר את השבת, ואינו מכלה את הכל ליום טוב, ובורר מנה לזה ומנה לזה); רב אשי אמר: (לא לכבוד שבת תקנוהו, אלא לכבוד יום טוב): כדי שיאמרו "אין אופין מיום טוב לשבת" (אלא אם כן התחיל מבעוד יום, דאינו אלא כגומר והולך, אבל אתחולי - לא), קל וחומר מיום טוב לחול (לגמרי לא).

תנן: 'עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת' בשלמא לרב אשי, דאמר (לכבוד יום טוב תקנוהו): כדי שיאמרו "אין אופין מיום טוב לשבת" (אסור להתחיל בשולי שבת ביום טוב), "היינו דמערב יום טוב - אין, ביום טוב - לא" (דמערב יום טוב הוצרך לעשותו), אלא לרבא (דאמר כדי שיברור) מאי איריא מערב יום טוב? אפילו ביום טוב נמי (יעשהו לפני סעודת יום טוב! יש כאן זכירת שבת לברור מנותיו)!

אין הכי נמי, אלא גזרה שמא יפשע (ישכח ולא יערב, משום דטריד).

ותנא [מכילתא רבי שמעון בר יוחאי, בתוספתא] מייתי לה מהכא (כן דרך שיטת התלמוד: כשמתחילין האמוראין להוציא טעם מן המקרא, ויש תנא של ברייתא למד אותו ממקום אחר - נקט הכי, כלומר: האמוראין למדוהו מכאן, והתנא למד מכאן): (שמות טז, כג) [ויאמר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' שֶׁבֶתוֹן שַׁבָּת קֹדֶשׁ לַה' מִחֹרָה אֶת אֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אִמּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר תִּבְשְׁלוּ בַשֶּׁלֶו] [ואת כל העדף הניחו לכם למשפחת עד הבקר] (הוה ליה למכתב 'היום אפו ובשלו', אלא רמז הוא שיש לך יום ששי שאין אופין לצורך מחר); מכאן אמר רבי אלעזר: אין אופין אלא על האפוי (בחמישי בשבת), ואין מבשילין אלא על המבושל (אופין פת, מבשילין תבשיל); מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה.

תנו רבנן: 'מעשה ברכי אליעזר שהיה יושב ודורש (ביום טוב) כל היום כולו בהלכות יום טוב; יצתה כת ראשונה (לסעוד סעודת יום טוב, והניחוהו דורש), אמר: הללו בעלי פטסין (חביות גדולות הכינו להם באנומלין ומסך משתאות, לפיכך מהרו לצאת; כלומר: בעלי נפש הן, ואינן יגיעין לשמוע תורה); כת שנייה - אמר: הללו בעלי חביות; כת שלישית - אמר: הללו בעלי כִּדִין; כת רביעית - אמר: הללו בעלי לגינין; כת חמישית - אמר: הללו בעלי כוסות; התחילו כת ששית לצאת - אמר: הללו בעלי מארה (שהיה בית המדרש מתרוקן מאד, וגנאי הדבר וקשה בעיניו); נתן עיניו בתלמידים, התחילו פניהם משתנין (כסבורין שכועס על כת ששית מפני שאחרו לצאת, וכל שכן עלינו); אמר להם: בני! לא לכם אני אומר, אלא להללו שיצאו שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה (סעודה); בשעת פטירתן אמר להם: (מקרא הוא בספר עזרא (נחמיה ח, ט)) [ויאמר להם] לָכֵן אֶכְלוּ מִשְׁמַנִּים וְשָׁתוּ מִמֵּתְקִים וְשִׁלְחוּ מְנוֹת לְאִין נֶכֶן לוֹ כִּי קְדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֹדְנֵינוּ וְאֵל תַּעֲצֵבוּ כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מַעֲזָכֶם.

אמר מר: 'שמניחין חי עולם ועוסקין בחיי שעה' - והא שמחת יום טוב מצוה היא?

רבי אליעזר לטעמיה, דאמר: שמחת יום טוב רשות, דתניא: 'רבי אליעזר אומר: אין לו לאדם כיום טוב אלא או אוכל ושותה, או יושב ושונה; רבי יהושע אומר: חלקהו: חציו לה' וחציו לכס'.

אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו: כתוב אחד אומר (דברים טז, ח) [ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי] עֲצַרְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ [לא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה], וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה) [ביום השמיני] עֲצַרְתָּ תַהֲיָה לָכֶם [כָּל מְלָאכָתְּ עֲבָדָה לֹא תַעֲשֶׂה], הא כיצד? רבי אליעזר סבר: או כולו לה' או כולו לכס, ורבי יהושע סבר: חלקהו חציו לה' וחציו לכס.

מאי לֵאמֹר נִכּוֹן לוֹ?

אמר רב חסדא: למי שלא הניח עירובי תבשילין!

איכא דאמרי: מי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין, אבל מי שהיה לו להניח עירובי תבשילין ולא הניח (כגון שאבדה לו אבדה מערב יום טוב, ומחזר כל היום אחריה) - פושע הוא.

מאי כִּי חֲדוּת ה' הִיא מַעֲזָכֶם?

אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר ברבי שמעון: אמר להם הקב"ה לישראל: בני! לוו עלי וקדשו קדושת היום, והאמינו בי ואני פורע (חֲדוּת ה' - שמחה שאתם עושים בשביל הקדוש ברוך הוא - הרי היא מַעֲזָכֶם: היא תעזור אתכם לשלם הקפותיכם ומלוותיכם שתלו בשבילה).

ואמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר ברבי שמעון: הרוצה שיתקיימו נכסיו (שלא יהא אדם חומסן, וגחל שדות ממנו) - יטע בהן אדר (אילן חשוב הוא, יש לו שם למרחוק, ואומרים: "פלוגי יש לו אדר בשדהו", ומתוך כך היא נקראת על שמו; ואם הולך למדינת הים ובא אחר והחזיק בה - יש לו עדים הרבה שהיתה שלו, ואילו מכרה - היה הקול יוצא להיות נקראת על שמו של שני) שְׁנֵאמַר (תהלים צג, ד) [מקלות מים רבים אֲדִירִים מִשְׁבְּרֵי יָם] אֲדִיר בְּמָרוֹם ה' (כלומר: ש'אדר' לשון קיום וחזק, ולכן נקרא 'אדר'); אי נמי אדרא כשמייה, כדאמרי אינשי (כשמו): שמפרשין בני אדם את שמו: מאי 'אדרא'? - דקיימא לדרי דרי.

תניא נמי הכי: 'שדה שיש בה אדר אינה נגזלת ואינה נחמסת, ופירותיה משתמרי' (נחמסת - חמסן יהיב דמי, אלא שלוקח בכח, ויש קול לדבר, והיום או מחר מזמינו לבית דין; ופירותיה משתמרי לא ידענא מאי היא: יש מפרשים שנוטעין אותו על הגבולים, ויש לו ענפים הרבה, והוא לשדה לגדר; ולי נראה שהוא מין עשב חשוב, וְזָרְעוּ מִתְעַרְב עִם הַפִּירוֹת, ובשדה לבן קאמר, ומשתמרת התבואה מן הכנימה והתולעים, שריח אותו זרע מבריחן והורגן, כדאמר [במסכת שבת לא, א] בחומטין, שמשמר התבואה).

תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזהא:

(ביצה טז, א)

'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים' (כל מה שעתידי להשתכר בשנה שיהא זון משם - קצוב לו: כך וכך ישתכר בשנה זו, ויש לו ליהדר מלעשות יציאה מרובה: שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו), חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה (אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה, ומהיכן תבואה, אלא: לפי מה שרגיל ממציאים לו, לשעה או לאחר שעה): שאם פחת - פוחתין לו (כלומר: ממציאין לו שכר מועט), ואם הוסיף - מוסיפין לו.

אמר רבי אבהו: מאי קראה (שקובצין מזונות בראש השנה)? - (תהלים פא, ד) תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בִּפְסָה לְיוֹם חֲגֹגוֹ: איזהו חג שהחדש מתכסה בו (שהלבנה מתכסה בו: שאינה נראית לכל אדם, אלא שחרית ליושבי מזרח וערבית ליושבי מערב, כדאמר בראש השנה (כב): עֲשִׂימֵם וְאִדְבַּע שְׁעוֹת מִתְכַּסֶּה סִיְהָרָא)? - הוי אומר זה ראש השנה (דאלו שאר יום טוב כבר נתמלאה הלבנה במקצת, ונראית בכל מקום; בִּפְסָה לְיוֹם חֲגֹגוֹ אֲבַחֲדָשׁ קאי: תקעו בחודש הלבנה שופר כשהוא מתכסה ביום חגנו), וכתוב (תהלים פא, ה) כִּי חֵק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב.

מאי משמע דהאי חק - לישנא דמזוני הוא?

דכתיב (בראשית מז, כב) [רק אֲדַמַּת הַלֶּחֶם לֹא קָנָה כִּי חֵק לַלֶּחֶם מֵאֵת פְּרִיעָה] וְאֶכְלוּ אֶת חֲקֵם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרִיעָה [על כן לא מקרו את אֲדַמַּתם];

מר זוטרא אמר מהכא: (משלי ל, ח) [שֹׁא וְדָבָר כָּזָב הֲרַחֵק מִמֶּנִּי רֹאשׁ וְעֶשֶׂר אֵל תִּתֵּן לִי] הַטְרִיפֵנִי לְחֵם חֲקִי.

תניא: 'אמרו עליו על שמאי הזקן: כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת: מצא כהמה נאה - אומר "זו לשבת"; מצא אחרת נאה הימנה - מניח את השניה ואוכל את הראשונה (נמצא אוכלה לזו כדי שתהא היפה נאכלת בשבת, דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת); אבל הלל הזקן - מדה אחרת היתה לו: שכל מעשיו לשם שמים (בוטח שתזדמן לו נאה לשבת), שנאמר (תהלים סח, ב) בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם [נַעֲמָס לָנוּ הָאֵל וְשׁוֹעֲתָנוּ סֵלָה] (יום יום נַעֲמָס לָנוּ את צרכינו ועזרתנו) '.

תניא נמי הכי: 'בית שמאי אומרים: אחד (מאחד בשבת שלך) - שביך לשבתך (תן לבך לשבת הבאה), ובית הלל אומרים: (תהלים סח, כ) ברוך ה' יום יום [נעמס לנו האל וישועתנו סלה] '.

אמר רבי חמא ברבי חנינא: הנותן מתנה לחברו - אין צריך להודיעו (לומר [ל]ו), שלא יהא זה יושב ותוהה מהיכן בא אליו דבר זה), שנאמר (שמות לד, כט) [ויהי בְּרֶדֶת מֹשֶׁה מֵהָרָרָה סִינַי וְשָׁנִי לַחַת הָעֵדֻת בֵּינִי מֹשֶׁה בְּרֶדְתוֹ מִן הָהָר] וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו [בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ] ' (אלמא נתן לו הקדוש ברוך הוא קרון עור פנים ולא הודיעו).

מיתבי: (שמות לא, ג) [וְאֵתָה דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲנִי שֶׁבַתְּכִי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בְּיָנִי וּבְיָנֵיכֶם לְדֹתֵיכֶם] לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם: אִמְרוּ לוֹ הַקִּבְ"ה לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה! מִתְּנָה טוֹבָה יִשְׂרָאֵל כְּבִית גִּנְזִי, ו'שבת' שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל; לך והודיע אותם! (רישיה דקרא אף את שבתתי תשמרו ומאי לדעת? - רוצה אני שתודיעם מה מתנה חשובה אני מבקש ליתן להם); מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל: הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו (לעשות לו אות וסימן, שאם יאכלנו קודם שיבא לאמו - תראה את האות, ותשאלנו: "מי עשה לך כן?") והוא יאמר: "פלוגי, וגם נתן לי פת" ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם, ותרבה אהבה ורעות בישראל) ' ! ?

לא קשיא: הא במתנה דעבידא לאגלויי (כגון קרון פנים דמשה שהודיעהו הרואין, - לא צריך הנותן להודיעו), הא במתנה דלא עבידא לאגלויי; שבת נמי מתנה דעבידא לאגלויי, מתן שכרה לא עבידא לאגלויי. אמר רב: 'מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל: הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו' - מאי עביד ליה? שייף ליה משחא ומלי ליה כוחלא (נותן כחול סביבות עיניו); והאידנא דחיישינן לכשפים מאי? אמר רב פפא: שייף ליה מאותו המין.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל - נתן להם בפרהסיא חוץ משבת, שנתן להם בצנעא, שנאמר (שמות לא, יז) בְּיָנִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֵלָם [כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ].

אי הכי לא לענשו נכרים עלה (ואנן אשכחן שחזר הקדוש ברוך הוא להענישן על התורה ועל המצות, דכתיב וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֵהָרָאָן (דברים לג, ב) וכתיב אֲלוֹהֵי מִתִּימָן יְבֹאוּ [וְקָדוֹשׁ מֵהָרָאָן] (חבקוק ג, ג) ?

שבת אודועי אודעינהו, מתן שכרה לא אודעינהו; ואי בעית אימא: מתן שכרה נמי אודעינהו, נשמה יתירה (רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרוחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליה) לא אודעינהו, דאמר רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר (שמות לא, יז) [בְּיָנִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֵלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: כִּי וְ שֶׁבַת וּוי אבדה נפש (דרשין ליה: אוי על הנפש שהלכה לה) .

עושה אדם תבשיל מערב יום טוב [וסומך עליו לשבת]: אמר אביי: לא שנו (דהוי ערוב) אלא תבשיל, אבל פת - לא; מאי שנא פת דלא? אילימא מידי דמלפת בעינן (לפתן בעינן, דמוכחא מלתא שעשויה לשבת) ופת לא מלפתא (הלכך לא מוכחא מלתא היא, שהרי בכל יום יש לחם), והא דייסא נמי דלא מלפתא, דאמר רבי זירא: הני בבלאי טפשי דאכלי נהמא בנהמא, ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: מערבין בדייסא! אלא מידי דלא שכיח בעינן, ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא.

איכא דאמרי: אמר אביי לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא; מאי טעמא? אילימא מידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא - והא דייסא לא שכיחא, ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: אין מערבין בדייסא! אלא מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא! ודייסא נמי לא מלפתא, דאמר רבי זירא: הני בבלאי טפשי דאכלי נהמא בנהמא! ?

תני רבי חייא: 'עדשים שבשולי קדרה (שנשארו בלא מתכוין) - סומך עליהן (מערב יום טוב) משום עדובי תבשילין' (ולא אמרינן: לא חשיבי ובטלי) ' והני מילי דאית בהו כזית! ?

אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: שמנונית שעל גבי הסכין - גוררו (מערב יום טוב) וסומך עליו משום ערובי תבשילין, והני מילי דאית בהו כזית!

אמר רב אסי אמר רב: דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים (שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות, ועל שנאכל כמו שהוא חי לא גזרו על בשולו: דכיון שנאכל כמו שהוא חי - אינו בשול, דלא אהני מידי; ואלו נאכלין על ידי מלחן חיים); אמר רב יוסף: ואם צלאן נכרי - סומך עליהם משום ערובי תבשילין (דהא שרו באכילה), ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא (מטוגן בשומן קרבי דגים ובקמח) - אסור (דקמח אין נאכל כמו שהוא חי, לפיכך, יש בו משום בשולי נכרים). פשיטא? מהו דתימא

(ביצה טז, ב)

הרסנא (שומן הדגים) עיקר - קא משמע לן קמחא עיקר. אמר רבי אבא: ערובי תבשילין צריכין כזית. איבעיא להו: כזית אחד לכלן או דלמא כזית לכל אחד ואחד? תא שמע, דאמר רבי אבא אמר רב: ערובי תבשילין צריכין כזית, בין לאחד בין למאה (למאה די להם בכזית). תנן: 'אכלו או שאבד - לא יבשל עליו בתחלה'; שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת; מאי 'כל שהוא' - לאו אף על גב דליכא כזית? לא, דאית ביה כזית (ולגבי ככר שלם קרי ליה 'כל שהוא').

תא שמע: 'תבשיל זה' (של ערוב) צלי, ואפילו כבוש (בחומץ ובחרדל ומיני ירקות) שלוק (מבושל הרבה מאד) ומבושל (כהלכתו); וקוליים האספנין (דג מליח הוא, ורך, ונאכל כמו שהוא חי, אלא שנותנין עליו חמין, וזה בשולו, כדתנן במסכת שבת (משנה שבת פ"ב מ"ב; מובא בשבת לט"א): שהדחתו זו היא גמר מלאכתו) שנתן עליו חמין (שעשו לו מערב יום טוב בשול הראוי לו) מערב יום טוב - תחלתו (כשעשה התבשיל) וסופו (אכלו, או שאבד, ושייר ממנו קצת) - אין לו שיעור מאי לאו אין לו שיעור כלל (לא לרב ולא למעט)? לא: אין לו שיעור למעלה (לומר שלא יוסיף בו על כך וכך), אבל יש לו שיעור למטה (לא יפחות מכזית).

אמר רב הונא אמר רב: ערובי תבשילין צריכין דעת (שידעו שלשם כך נעשו). (ורב הונא לא פירש דעת מי, ומפרשינן לה אנן, ואמרינן: פשיטא (לן דכי אמר רב הונא צריכין דעת - דעת מניח בעינן (דאיהו עדיף, שעושהו לשם כך); (מיהו מבעיא לן: דעת מי שהניחו לו (לצרכו - כגון דעשהו זה לצורך חברו) בעינן (כלום צריך שימלך בו תחלה לעשותו על פיו?) או לא בעינן? תא שמע דאבוא דשמואל מערב אכולה נהרדעא; רבי אמי ורבי אסי מערבו אכולהו טבריא; מכריז רבי יעקב בר איד: מי שלא הניח ערובי תבשילין - יבא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: עד תחום שבת. (ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם, ולא עלו על לבו לזוכרן).

ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל (שהיה יודע משניות בגרסא, ומחזר עליהן לפני מר שמואל, שהיו סדורות בפיו כעיקרן); חזייה דהוה עציב, אמר ליה: אמאי עציבת? אמר ליה: דלא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה: סמוך אדידי (דמערבנא אכולה נהרדעא, שהיא עירו)! לשנה (אחרת, וראש השנה היה, שאין יכול להניח ולהתנות) חזייה דהוה עציב, אמר ליה: אמאי עציבת? אמר ליה: דלא אותיבי ערובי תבשילין; אמר ליה: פושע את! לכולי עלמא שרי, לדידך אסור (שאין דעתי על המידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים)!

תנו רבנן: 'יום טוב שחל להיות בערב שבת' - אין מערכין לא ערובי תחומין ולא ערובי חצרות (לטלטל מחר: דנראה כמתקן דבר); רבי

אומר: מערבין ערובי חצרות אבל לא ערובי תחומין, מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו (כח יש בידך לאסור עליו מלעשות צורך מחר דבר שהוא אסור בו ביום - והיינו תחומין, שאף ביום טוב אסור לצאת מן התחום), **ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו** (אין כח בידך לאסור לו מלתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום, ואסור טלטול חצרות ליתיה ביום טוב).

אתמר: רב אמר הלכה כתנא קמא, ושמואל אמר הלכה כרבי. איבעיא להו: הלכה כרבי לקולא או לחומרא? פשיטא דלקולא קאמר, משום דשלח רבי אלעזר לגולה: 'לא כשאתם שונין בבבל רבי מתיר וחכמים אוסרין, אלא רבי אוסר וחכמים מתירין' - מאי? (לפיכך הוצרכו לשאול 'לקולא קאמר שמואל או לחומרא', משום דשלח רבי אלעזר לחומרא, ואנו שונין דרבי לקולא, לפיכך שואלים אנו: שמואל שקבע הלכה כרבי, היכי מתני לפלוגתייהו?)

תא שמע, דרב תחליפא בר אבדימי עבד עובדא כותיה דשמואל, ואמר רב (דבר פליג עליה, ואמר הלכה כתנא קמא): 'תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקלקולא! אי אמרת בשלמא לקולא קאמר - היינו קלקולא, אלא אי אמרת לחומרא - מאי קלקולא איכא? כיון דמקלקלי בה רבים (ששוכחין ומטלטלין בלא ערוב) -

(ביצה יז, א) היינו קלקולא (אם היה מותר לערב אתמול והוא אסור). אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא: הלכה כרבי, ולאסור.

תנו רבנן: 'יום טוב שחל להיות בשבת: בית שמאי אומרים: מתפלל שמנה [ואומר] של שבת בפני עצמה ושל יום טוב בפני עצמה, ובית הלל אומרים: מתפלל שבע: מתחיל בשל שבת (ברכה אחת לשניהם, ומתחיל להזכיר שבת תחילה: 'ותתן לנו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה') ומסיים בשל שבת (הברכה בשל שבת: 'מקדש השבת', ותו לא), ואומר קדושת היום באמצע' (ותתן לנו ה' אלהינו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה); רבי אומר: אף חותם בה "מקדש השבת ישראל והזמנים".'

תני תנא קמיה דרבינא (במילתיה דרבי): 'מקדש ישראל והשבת והזמנים'; אמר ליה: אטו שבת - ישראל מקדשי ליה (שקדמת קדושת ישראל לשל שבת)? בשלמא זמנים - צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתו, שעל ידי קדושת ישראל נתקדשו הם, ואילו לא נתקדשו ישראל - לא היו קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית דין? והא שבת מקדשא וקיימא (מששת ימי בראשית, ואינה תלויה בקביעות דראש חדש) ! אלא אימא 'מקדש השבת ישראל והזמנים'. אמר רב יוסף: הלכה כרבי וכדתריץ רבינא.

תנו רבנן: 'שבת שחל להיות בראש חודש או בחולו של מועד: ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע (כשאר שבתות, כי היכי דבחול אין לו למועד ברכה קבועה בשלש תפלות הללו - אף בשבת אין צריך לקבוע לו ברכה לבית שמאי, ולא לכללו לבית הלל), ואומר מעין המאורע (ראש חדש או מועד) כעבודה (כגון 'יעלה ויבא' בברכת עבודה), ואם לא אמר - מחזירין אותו; רבי אליעזר אומר: בהודאה (כמו שאומר 'על הנסים' בחנוכה ופורים); ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת, ואומר קדושת היום באמצע; רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומרים: כל מקום שהוזקק לשבע (ואפילו ערבית ושחרית ומנחה) - מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת, ואומר קדושת היום באמצע'.

אמר רב הונא: אין הלכה כאותו הזוג (אלא כתנא קמא דאמר ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה; מיהו, לאו הלכתא כוותיה בהא דקאמר ובמוספין מתחיל כו', אלא בהא הלכתא כרבי דאמר: אף חותם בה 'מקדש השבת ישראל והזמנים' או 'וראשי חדשים' בראש חדש).

אמר רב חייא בר אשי אמר רב: מניח אדם עירובי תחומין מיום טוב לחברו (אם נזכר ביום טוב ראשון, וחלו שני ימים טובים חמישי וערב שבת) ומתנה. אמר רבא: מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחברו ומתנה ('אם היום חול ומחר קדש - עירובי עירוב, ואם חלוק - איני צריך לערב לתבשילין', ובתחומין יאמר: "אם היום קדש - אין בדברי כלום", ולמחר יאמר כמו כן בשל תחומין, ובאותה הפת עצמה, דממה נפשך הוי עירוב, אבל בשל תבשילין - אין צריך לשנות ולחזור את תנאו למחר).

מאן דאמר עירובי תחומין - כל שכן עירובי תבשילין, ומאן דאמר עירובי תבשילין - אבל עירובי תחומין לא, מאי טעמא? - דלמקני שביתה בשבתא (לאו דוקא שבתא נקט, אלא יום טוב קרי 'שבתא') לא. (לא התירו לו לקנות שביתה ביום טוב ואפילו מספק, ואם התירו בעירובי תבשילין - התם משום כבוד שבת התירו).

תנו רבנן: 'אין אופין (99) מיום טוב לחבירו; באמת אמרו: ממלאה אשה כל הקדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת (דבחד טרחא סגי, וכן בנחתום לגבי מלוי): ממלא נחתום חבית של מים אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד, אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו (לאפות כל ככר וככר צריכה אפיה ורדיה לעצמה); רבי שמעון בן אלעזר אומר: ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא (שתנורים קטנים היו, ומדביקין פת בדפנות, ומתוך שהוא מלא - מתמעט חללו, ואין מקום לחמימותו להתפשט, והפת נאפת יפה) '.

אמר רבא: הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. איבעיא להו: מי שלא הניח עירובי תבשילין - הוא נאסר (לאפות) וקמחו נאסר (שלא יהו אחרים אופין קמחו בעודו שלו)? או דלמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר?

למאי נפקא מינה? - לאקנויי קמחו לאחרים (אם צריך לתת במתנה את קמחו ויהיו אחרים מותרים לאפותו ולתת לו): אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר - צריך לאקנויי קמחו לאחרים, ואי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר - לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים; מאי? תא שמע: 'מי שלא הניח עירובי תבשילין - הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין (כדרך שמטמינין תבשיל שבת), לא לו ולא לאחרים, ולא אחרים אופין ומבשלין לו; כיצד הוא עושה? - מקנה קמחו לאחרים ואופין לו ומבשלין לו', שמע מינה הוא נאסר וקמחו נאסר! שמע מינה.

איבעיא להו: עבר ואפה מאי (מהו שיאכל בשבת)? תא שמע: 'מי שלא הניח עירובי תבשילין, כיצד הוא עושה? מקנה קמחו לאחרים ואחרים אופין לו ומבשלין לו',

(ביצה יז, ב)

ואי איתא (דעבר ואפה מותר), ליתני 'עבר ואפה מותר' (מכדי תנא אתקנתא קא מהדר - נתני נמי הך תקנתא, בהדי הך דמקנה קמחו); אמר רב אדא בר מתנה: תנא תקנתא דהיתרא (העשויה בהיתר) קתני, תקנתא דאסורא לא קתני.

תא שמע: 'מי שהניח עירובי תבשילין - הרי זה אופה ומבשל ומטמין, ואם רצה לאכול את עירובו - הושות בידו; אכלו עד שלא אפה, עד שלא הטמין - הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין, לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו, אבל מבשל הוא ליום טוב, ואם הותיר - הותיר לשבת, ובלבד שלא יעדים (לאחר שבשל לצורך, לומר: "עוד אני צריך להזמין אורחים" - ויבשל תבשילין אחרים, ויוותרם לשבת; אבל בקדרה אחת, אם ירבה לשבת - הא אמר דאפילו לחול שרי כדלעיל: 'ממלאה אשה קדרה בשר, ואף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת'), ואם העדים - אסור (לאכול, דאחמור רבנן בהא מילתא, שלא לעקור תורת עירוב; ולא דמי להערמה דרב אדא בר אהבה דמלח גרמא גרמא - דאין עבוד באוכלין, ואי משום טרחא - הא עדיפא, דלמא חס שלא יסריח הבשר וממנע ולא שחיט; וקא סלקא דעתך דהוא הדין לעבר ואפה) '.

אמר רב אשי: (לעולם עבר ואפה - מותר, והערמה אינה ראויה לכאן) הערמה קא אמרת? שאני הערמה (ממזיד) דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד (דאיכא למימר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממזיד, דאלו מזיד - רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושבו, הלכך לא מעקרא תורת עירוב, אבל מערים - סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדין הימנו, ומעקרא תורת עירוב - הלכך קנסוהו רבנן)!

רב נחמן בר יצחק אמר: הא מני (דקתני 'אם הערים אסור')? - חנניה היא (דשמעינן ליה דמחמיר בעירובי תבשילין), ואליבא דבית שמאי, דתניא: 'חנניה אומר: בית שמאי אומרים: אין אופין אלא אם כן ערב כפת, ואין מבשלין אלא אם כן ערב כתבשיל, ואין טומנין אלא אם כן היו חמין טמונין מערב יום טוב; ובית הלל אומרים: מערב כתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו'.

תא שמע: 'המעשר פירותיו בשבת: בשוגג יאכל, כמזיד לא יאכל (שעבר על השבות דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב) ' (אלמא: אחמור רבנן במילתיהו, ואפילו גבי עונג שבת) !

לא, צריכא דאית ליה פירי אחריני (לשבת).
תא שמע: 'המטביל כליו בשבת' (במקוה שיש לו בחצרו, ועבר אדרבנן דאמרי במתניתין [להלן]): 'מטבילין כלים מלפני השבת, דנראה כמתקן): 'בשוגג ישתמש בהן' (בו ביום), כמזיד לא ישתמש בהן' !
לא, צריכא דאית ליה מאני אחריני; אי נמי אפשר בשאלה (לשאול כלים מחברו ולהשתמש);

תא שמע [תוספתא שבת פ"ב ה"טו [ליברמן]]: 'המבשל בשבת: בשוגג יאכל כמזיד לא יאכל' !

אסורא דשבת שאני (בשול שבת מאבות מלאכות הוא, ואיסור סקילה הוא, הלכך קנסוה רבנן למזיד, אבל עבר ואפה ביום טוב לשבת - אסורא דרבנן הוא דעבד).

בית שמאי אומרים שני תבשילין [ובית הלל אומרים תבשיל אחד; ושויין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין]:
מתניתין דלא כי האי תנא, דתניא: 'אמר רבי שמעון בן אלעזר: מודים בית שמאי ובית הלל על שני תבשילין שצריך; על מה נחלקו? - על דג וביצה שעליו, שבית שמאי אומרים שני תבשילין (צריך, וְנָה כתבשיל אחד: שמחבר בו ובטיל לגביה), ובית הלל אומרים תבשיל אחד (דיו בתבשיל אחד כזה), ושויין שאם פרפר ביצה (מבושלת) ונתן לתוך הדג או שרסק (מינצ"ר בלעז) קפלוטות (כרתי, פורי"ש בלעז [כרישי]) ונתן לתוך הדג (דלחודיה קאי) - שהן שני תבשילין'.
אמר רבא: הלכתא כתנא דידן (דמתניתין) ואליבא דבית הלל (דקתני בית הלל שרו בתבשיל אחד).

אכלו או שאבד הרי זה לא יבשל עליו [בתחלה, ואם שייר ממנו כל שהוא - סומך עליו לשבת]:

אמר אביי: נקטינן: התחיל בעיסתו (לתקנה ולאפותה על ידי עירובו) ונאכל עירובו - גומר.

משנה:

הל להיות אחר השבת, בית שמאי אומרים: מטבילין את הכל (כל הצריך טבילה, בין אדם בין כלים) מלפני השבת (דקיימא לן בראש השנה (טז,ב): חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, דכתיב וְנִבְלַתָּם לֹא תִגְעוּ (ויקרא י"ח), ומוקים לה ברגל; הלכך יטביל מערב שבת, דאסור להטביל בשבת וביום טוב);

ובית הלל אומרים: כלים מלפני השבת, ואדם בשבת;
(והא דנקט שבת - רבותא אשמועינן לבית הלל, דאפילו בשבת שרו באדם! ובגמרא מפרש מאי טעמא דכלים אסורים);

ושויין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן (מי שיש לו מים יפין לשתות ונטמאו - ממלא מהם כלי אבן ונותנם במקוה מים מלוחים עד שמשיק מים למים, ונמצאו אלו זרועים ומחוברים למי המקוה, ובטלי אגבייהו, וטהרו; ואין עוד טהרה במקוה לכל אוכל ומשקה אלא למים, ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה, כדאמרינן בפסחים בפרק 'כל שעה' (טז,ב), אבל לא מטבילין (בגמרא מפרש שאין נותנין אותן בכלי עץ טמא הצריך טבילה להשיק בו, כדי להעלות טבילה לכלי אגב השקת המים), ומטבילין מגב לגב (ביום טוב) ומחבורה לחבורה (בגמרא מפרש לה).

גמרא:

דכולי עלמא מיהת כלי בשבת לא, מאי טעמא?
אמר רבה: גזרה

(ביצה יח, א)

שמא יטלנו בידו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים (ממקומו עד המקוה);

אמר ליה אביי: יש לו בור בחצירו מאי איכא למימר?

אמר ליה: גזירה בור בחצרו אטו בור ברשות הרבים;

התינח שבת, ביום טוב מאי איכא למימר?

גזרו יום טוב אטו שבת;

ומי גזרינן (ומי אחמור רבנן כולי האי בהך תקנתא דטבילת כלים, למגזר התירא אטו אסורא, וגזרה לגזירה)? והא תנן 'ושוין שמשיקין את המים ככלי אבן לטהרן, אבל לא מטבילין' ואי איתא נגזור השקה אטו הטבילה!
ותסברא (דהא קושיא הוא)? : אי אית ליה מים יפים, הני למה לי למעבד להו השקה? אלא דלית ליה, וכיון דלית ליה מזהר זהיר בהו (שלא יטמאו, וכיון דזהיר בהו - הויא להו טומאתן מלתא דלא שכיחא, ולא גזרו בה רבנן).
איתיביה: 'מדלין' (מים) בדלי טמא, והוא טהור (מאלין) ' (והא לא דמי למטביל כלי על גבי מימיו דמתניתין, דאסור - דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר, בין מים בין כלי, הלכך מוכחא מילתא דטבילה; וטעמא דטבילה אסורה - משום דנראה כמתקן כלי, והאי מחזי, אבל הכא - אין הכל יודעים שהדלי טמא, והרואה אומר "לשאוב מים הללו היה צריך", ואי איתא - נגזור דלמא אתי לאטבוליה בעיניה (בלא שאיבת מים)?!
שאני התם: מתוך שלא הותרה לו (טבילה זו) אלא על ידי דליו (בשאיבתו, שאין כן דרך שאר טבילות) - זכור הוא (שהטבילה אסורה ביום טוב).
איתיביה: 'כלי שנשטמא מערב יום טוב' (ובאב הטומאה, כדלקמן) - אין מטבילין אותו כיום טוב (הואיל והיה לו להטביל מבעוד יום); כיום טוב - מטבילין אותו כיום טוב (וישתמש בו היום חולין: שאין צריך הערב שמש) ', ואם איתא - נגזור דיום טוב אטו דערב יום טוב?
טומאה ביום טוב מלתא דלא שכיחא היא (שהרי הכל מטהרין ברגל, וכל שכן שזהירין מלהטמא), ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן.
איתיביה: 'כלי שנשטמא באב הטומאה' (מערב יום טוב, כדלעיל) - אין מטבילין אותו כיום טוב (דכיון דטמא מן התורה - הוה ליה כמתקן); בולד הטומאה - מטבילין אותו כיום טוב ' (בולד הטומאה - אין כאן תקון, דמדאורייתא טהור מעליא הוא, שאין כלי טמא אלא באב הטומאה, כדתניא ב'הכל שוחטין' (חולין כהא): אוכל ומשקה מטמאין מאויר כלי חרס, ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס, משום דהוה ליה ולד הטומאה: שמה שבתוכו אין מיטמא מחמת השרץ אלא מחמת אויר כלי; יש מפרשים: כלי שנשטמא באב הטומאה, אפילו נטמא ביום טוב - אין מטבילין אותו ביום טוב, וטעמא - משום דבעי הערב שמש, דטומאה דאורייתא צריכה הערב שמש, הלכך, הואיל ואינו ראוי היום לתשמיש - לא יטבילנו! וקשיא לי, הרי ראוי להשתמש בו חולין, שאין הערב שמש אלא לתרומה וקדשים, כדתנן: 'טבל ועלה - אוכל במעשר, העריב שמשו - אוכל בקדשים' (נגעים פרק יד משנה ג': '...והרי הוא טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה, הביא כפרתו - אוכל בקדשים'), ואם איתא נגזור הא אטו הא?
ולד הטומאה היכי משכחת לה (מי הוא הצריך להטבילו)? - גבי כהנים (אינו אלא כהן, דהא ולד הטומאה - ראשון, וכלי שנשטמא בו שני, ומותר לחולין, שאין שני עושה שלישי בחולין, ואין צריך להטבילו אלא לתרומה)! כהנים זריזין הם (ולא אתו למשרי דאב הטומאה! אי נמי, זריזין מלבא טומאה לכליהן, והויא מלתא דלא שכיחא)!
תא שמע, דאמר רב חייא בר אשי אמר רב: 'נדה שאין לה בגדים (טהורים, להחליף וללבוש אחר טבילתה, והיום יום טוב, ואינה יכולה להטביל את אלו שעליה) - מערמת וטובלת בבגדיה (כשהיא לבושה, וסלקא לה טבילה אף לכלים [לבגדים]), ולא מוכחא מלתא שהיא מתקנת: דלטבילת עצמה נכנסה, ואדם מותר לטבול בבית הלל, דנראה כמיקר, כדלקמן) ', ואם איתא נגזור דלמא אתי לאטבולי בעיניה?
שאני התם: מתוך שלא הותרה לה אלא על ידי מלבוש - זכורה היא.

רב יוסף אמר: (טעמא דמתניתין דטבילת כלים בשבת ויום טוב אסירא [לאחר שהביאה הגמרא את השקלא וטריה בין רבה ואבוי בענין זה, הביאה הגמרא את השקלא וטריא בין רב יוסף - הרב השני של אבוי - עם אבוי]) גזרה משום סחיטה (משום סחיטת בגדים, שאף הן בכלל 'כלים').
אמר ליה אבוי: תינח כלים דבני סחיטה ניהו, כלים דלאו בני סחיטה ניהו מאי איכא למימר?
אמר ליה: גזרה הני אטו הני.
איתיביה כל הני תיובתא, ושני ליה כדשנינן.
רב ביבי אמר: גזרה שמא ישהא (אי שרית ליה לאטבולינהו ביום טוב - משהי להו עד יום טוב שהוא פנוי, ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה).
תניא כוותיה דרב ביבי: 'כלי שנשטמא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו כיום טוב, גזרה שמא ישהא'.
רבא אמר: (טעמא דמתניתין) מפני שנראה כמתקן כלי (ודמיא לתקנת מלאכה, וגזור עלה מדרבנן).
אי הכי אדם נמי?
אדם נראה כמיקר;
הא תינח מים יפים (שדרך לרחוץ בהן), מים רעים מאי איכא למימר?
אמר רב נחמן בר יצחק: פעמים שאדם בא

(ביצה יח, ב)

בשרב (חום) ורוחץ אפילו במי משרה (ששורין הפשתן בהן [מי שריית פשתן] מסריחים);

תינח בימות החמה, בימות הגשמים מאי איכא למימר (הא ודאי מוכחא מלתא דלטבילה מתכוין, ולא כמיקר)?

אמר רב נחמן בר יצחק: פעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובצואה, ורוחץ אפילו בימות הגשמים;

תינח בשבת, ביום הכפורים מאי איכא למימר (שאסור ברחיצה משום ענוי, ומותר בטבילת מצוה, כדלקמן)?

אמר רבא: מי איכא מידי (דמלאכה) דבשבת שרי (וליא איסור דרבנן משום דדמיא למלאכה) וביום הכפורים אסור (משום מלאכה, כי הא דבעית למסרי עליה משום דנראה כמתקן)? אלא הואיל ובשבת (דחמירא במלאכה) שרי (משום טעמא דמיקר) - ביום הכפורים נמי שרי (ואף על גב דלא נראה כמיקר; שלא תחמיר לענין מלאכה ביום הכפורים משבת);

ומי אית ליה לרבא 'הואיל' (באיסורי שבת כהאי גוונא: 'משום דשרי בהא, לא תשרי בהא')? והתנן [שבת פ"ד מ"ד]: 'החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ (לרפואה, דכל רפואה בשבת גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין, שהיא אב מלאכה טוחן), אבל מטביל הוא (בו מאכלו) כדרכו, ואם נתרפא נתרפא', ורמינן עלה [תוספתא שבת פ"ב ה"ט [ליברמן]]: 'לא יגמע ופולט' (דמוכחא מלתא דלרפואה עביד), אבל מגמע

ובולע, ואמר אבבי: כי תנן נמי מתניתין מגמע ופולט תנן; ורבא אמר: אפילו תימא מגמע ובולע, ולא קשיא: כאן קודם טבול (קודם אכילה מגמע ובולע, דלא מוכחא מלתא דלרפואה, דסברי חומץ אהני ליה למיכל), כאן לאחר טבול (לאחר אכילה, וטבול מאכלו בחומץ: דמוכחא מלתא דלאו חומץ בעי למטעם אלא משום רפואה! ואמאי, הרי קודם אכילת שבת היה מותר, ובחצי שבת אתה אוסרו ובחצי שבת אתה מתירו!), ואם איתא, נימא: הואיל וקודם טבול (קודם אכילה) שרי (דנראה כחפץ בבליעת חומץ) - לאחר טבול (לאחר אכילה) נמי שרי (שאין חלוק בשיעור של שבת)! הדר ביה רבא מההיא (דחומץ, ושנייה כאבבי, ואת זו דטבילה, דאית ליה 'הואיל' - אמר לאחר חזרה).

וממאי דמההיא הדר ביה? דלמא מהא (דטבילה דיום הכפורים) הדר ביה (ושל חומץ אמר באחרונה)?

לא סלקא דעתך (למיסר טבילה ביום הכפורים), דתניא: 'כל חייכי טבילות טובלין כדרכן, כין כתשעה כאב כין ביום הכפורים' (ואף על פי שאסורין ברחיצה) '.

ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן [לטהרן, אבל לא מטבילין]: מאי 'אבל לא מטבילין'?

אמר שמואל: אין מטבילין את הכלי (הצריך טבילה) על גב (השקת) מימיו לטהרו ביום טוב.

מני מתניתין? לא רבי ולא רבנן, דתניא: 'אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן, דברי רבי; וחכמים אומרים: מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו, ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן'; מני: אי רבי קשיא השקה אי רבנן קשיא הטבלה?

איבעית אימא רבי איבעית אימא רבנן: אי בעית אימא רבי (קתני לה): רישא דברייתא ביום טוב וסיפא בשבת, וכולה מתניתין ביום טוב (כדאמרינן: אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ביום טוב; הטבלה הוא דלא, הא השקה בכלי אבן שפיר דמי!);

(ביצה יט, א)

ואיבעית אימא רבנן, וכולה מתניתין בשבת.

(ובספרים שלנו נחלפה רישא לסיפא ורישא: דכתיב בהו ברישא 'אין משיקין' והדר 'אין מטבילין', ועל כן רוב התלמידים שגו בפירושה של סוגיא זו ואין אדם יכול לישבה על כנה, וגורסין מפני דוחק 'ומתניתין רישא ביום טוב, וסיפא בשבת' ומפרשין רישא דקתני 'משיקים' ביום טוב קאמר, ותנא השקה והוא הדין להטבלה, וסיפא דקתני 'אבל לא מטבילין' איירי בשבת, ותנא הטבלה והוא הדין להשקה; ואין ראוי לפרש כן לדדקי דבי רב: דאם כן ליתני קילתא ושמעין חמירא: לשמעין הטבלה דמותרת ביום טוב, ואנא אמינא דכל שכן השקה! אבל השתא דאשמעין 'משיקין' - איכא למימר דוקא קתני, אבל הטבלה לא, וכן לענין שבת דאשמעין 'אבל לא מטבילין': אי הוא הדין להשקה סבירא ליה הוה ליה לאשמעין 'אין משיקין' ושמעין כל שכן דאין מטבילין! אבל השתא דאשמעין 'אין מטבילין' - איכא למימר 'הא השקה שרי, וסייג לדברי ספר התוספתא, דכך מצינו בו במסכת שבת ובמסכת ביצה!)

תנו רבנן: 'כלי שנשטמא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו בין השמשות' (מפני שהוא ספק לילה ונמצא מטביל ביום טוב); רבי שמעון שזורי אומר: אף בחול אין מטבילין אותו, מפני שצריך הערב שמש (אם אנו רואין אדם המטביל כלי בין השמשות - אנו צריכין להחזירו ולמחות בידו, מפני שצריך הערב שמש, וזה המטביל כלי בלילה ודאי דעתו להשתמש בו מיד ולא להמתין הערב שמש דלמחר); ותנא קמא לא בעי הערב שמש (בתמיה)? אמר רבא: אשכחתינהו לרבנן דבי רב (לתלמידים שבבית המדרש), דיתבי וקא אמרי: במחשבתו נכרת מתוך מעשיו (דקא רהיט במרוצה) קמפלגי, והיכי דמי? - כגון דנקיט מנא בידיה ורהיט ואזיל בין השמשות לאטבוליה: מר סבר: האי דקא רהיט ואזיל - מידע ידע דבעי הערב שמש (והיינו דרהיט: כסבור להספיק קודם יציאת היום, וכשיראה שלא יספיק - הואיל ובא למקוה - גומר טבילתו וממתין מלהשתמש בו עד שיעריב שמשו למחר, הלכך בין השמשות דיום טוב אסור: משום דמטביל ביום טוב שלא לצורך! אבל בחול לא מחינן ביה: דמחשבתו ניכרת שלהערב שמשו הוא מתכוין מתוך מעשיו של מרוצתו), ומר סבר: מחמת מלאכתו הוא דקרהיט! ואמינא להו אנא: במחשבתו נכרת מתוך מעשיו דכולי עלמא לא פליגי (ודאי ניכרת באיניש דעלמא), כי פליגי (והאי גברא דאפליג ביה רבי שמעון שזורי ואמר דלא אמרין ביה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו) כגון דאיטמי (מנא אחרינא) בפחות מכעדשה (מן השרץ), ואתא לקמיה דרבנן לשיולי "בפחות מכעדשה איטמי אי לא"? מר סבר מדהא לא גמיר - הערב שמש נמי לא גמיר, ומר סבר: הא הוא דלא גמיר (דלא כתיב בהדיא בכעדשה), הא הערב שמש גמיר (אבל הערב שמש דבהדיא כתיב - מגמר גמיר, ובכהן עסקינן דמשתמש בו תרומה) .

ומטבילין מגב לגב [ומחכורה לחכורה]: תנו רבנן: 'כיצד 'מגב לגב'? הרוצה לעשות גתו על גב כדו' (מי שהיו כליו טמאין והטבילן לדעת דריכת זיתיו, ונמלך לעשות גתו) וכדו על גב גתו - עושה' (גתו על גב טבילה זו שהטביל לשם כדו, ואין צריך לחזור ולהטביל לשם גת; וההיא טבילה שניה הבא להחמיר על עצמו ולהטביל - קתני מתניתין שהוא מטביל ביום טוב: שאין כאן תקון כלי ואינה 'טבילה', שהרי אינה צריכה); כיצד 'מחכורה לחכורה'? היה אוכל כחכורה זו (על פסחו, והיה טמא או כליו טמאין וטבל לדעת כן), ורוצה לאכול כחכורה אחרת - הרשות בידו (ואין צריך לחזור ולטבול, וקאמרה מתניתין דאם בא להחמיר ולהטביל כליו לשם חכורה האחרת - מטביל ביום טוב) .

משנה: בית שמאי אומרים: מביאין שלמים (ביום טוב, לפי שיש בהן אכילת אדם) ואין סומכין עליהן (שהסמיכה אסורה משום שבות: שבכל כחו היה סומך, והוי ליה 'משתמש בבעלי חיים', ותנן: אין רוכבין על גבי בהמה (לקמן פ"ה מ"ב דף ל"ב)), אבל לא עולות (אין מביאין עולות חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור וזמנן קבוע, אבל עולת יחיד לא יביא לפי שאין בה אכילת הדיוט, וכתיב (שמות י"ב, טז) [אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוּ] יַעֲשֶׂה לָכֶם - ולא לגבוה); ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן .

גמרא: אמר עולא: מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך (מתניתין דמודו תרוייהו בשלמים - להביא, ולא אפלוג בהו אלא בסמיכתן), ועולת ראיה ליקרב, דבית שמאי סברי (בשלמי חגיגה מודו בית שמאי בהבאתן מפני שהן חובת היום, כדאמרין בחגיגה (דף ט"א, א)): (ויקרא כג, מא) וְחִגְתֶּם אֹתוֹ חֵג לַה' [שְׁבַע יָמִים בַּשָּׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגֹגוּ אֹתוֹ] - חגיגה אין, עולת ראיה לא (ועולה שנחלקו אף בהבאתן - בעולת ראיה נחלקו); ובית הלל סברי: לה' - כל ד-לה' (וההיא הוא דקא שרו בית הלל - מפני שהיא של יום טוב, דנפקא לן מ-ולא יִרְאוּ פְּנֵי רִיקָם (שמות כג, טו)), אבל נדרים ונדבות (הואיל ואין זמנן היום כלל) - דברי הכל אין קריבין ביום טוב (ואפילו שלמים, וכל שכן עולות, דיכול להביאן לאחר זמן; ואף על גב דחגיגה וראיה יש להן תשלומין כל שבעה - שרו בה שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים, ותנן נחגיגה פ"א מ"ו: עַבְדְּ הָרֹגֶל וְלֹא חֵג - אינו חייב באחרינות; והכי מפרש בברייתא לקמן דמשום האי טעמא שרו לה); וכן אמר רב אדא בר אהבה: נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב .

מתיבי: 'אמר רבי שמעון כן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה שאינה של יום טוב (כגון נדר ונדבה) שאינה קרבה ביום טוב' (דאית בה תרתי לאסורא: אין בה אכילת אדם ואפשר לאחר זמן), ועל שלמים שהן של

יום טוב (כגון חגיגה ושלמי שמחה) **שקריבין ביום טוב** (דאיכא תרתי להתיירא: אכילת אדם, והן זמן ברגל, ואם יעבור הרגל בטל קרבנו); **על מה נחלקו? - על עולה שהיא של יום טוב ועל שלמים שאינן של יום טוב: שבית שמאי אומרים לא יביא, ובית הלל אומרים יביא** (אלמא שלמים דנדרים ונדבות לבית הלל קרבינ, וקשיא לעולא)

תריץ ואימא הכי: **'אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה ושלמים שאינן של יום טוב שאין קריבין ביום טוב, ועל שלמים שהן של יום טוב שקריבין ביום טוב; על מה נחלקו? - על עולה שהיא של יום טוב: שבית שמאי אומרים לא יביא, ובית הלל אומרים יביא**.

רב יוסף אמר: תנאי שקלת מעלמא (וכי לא משכחת תנא דאמר כעולא דתימא עולא כי ההוא טבירא ליה, דאיצטריא לך לשבושה להך מתניתא ולתרוצה) ? תנאי היא (אשכחן תנא אחרינא דקאי כעולא), דתניא: **'שלמים הכאים מחמת יום טוב** (חגיגה ושמחה) **ביום טוב: בית שמאי אומרים: סומך עליהן מערב יום טוב ושוחטן ביום טוב; ובית הלל אומרים: סומך עליהן ביום טוב ושוחטן ביום טוב,**

(ביצה יט, ב)

אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביום טוב' (ועולא דקאמר כי האי תנא); והני תנאי (דלקמן פליגי) כי הני תנאי (דלעיל בנדרים ונדבות), דתניא (תוספתא חגיגה פ"א ה"ו [ליברמן]): **'אין מביאין תודה כחג המצות מפני חמץ שבה** (על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמים) (ויקרא ז, יג), **ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב** (ותודה - נדרים ונדבות היא), **אבל מביא אדם תודתו כחג הסוכות** (בחולו של מועד); **רבי שמעון אומר: הרי הוא אומר** (דברים טז, טז) [שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר] **בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות** [ולא יראה את פני ה' ריקם]: **כל שבא כחג המצות בא כחג השבועות וכחג הסוכות, וכל שלא בא כחג המצות אינו בא כחג השבועות וכחג הסוכות** (לקמיה מפרש לה); **רבי אלעזר רבי שמעון אומר: מביא אדם תודתו כחג הסוכות** (לקמיה מפרש אפילו ביום טוב קאמר), **ויוצא בה ידי חובתו משום** (שלמי) **שמחה** (ואף על פי שמחויב בתודה זו ועומד, דתניא במסכת חגיגה (דף ח, א) **'ושמחת בחגך** (דברים טז, יד) - לרבות כל מיני שמחות של בשר לשמחה, מדלא כתיב 'והבאת שלמים ואכלת שם ושמחת'; ומיהו פשיטא לן דכל זמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר (דברים כז, ז) **וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת**, והאי קרא - בהר גרזים כתיב, ולא בשלמי שמחת יום טוב כתיב, דשמחת יום טוב - אם יש לו בכורות ומעשר בהמה - אין צריך להביא שלמים), **ואין יוצא בה משום חגיגה** (דדבר שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין; ותודה זו כבר מחויב הוא בה, ואין זו מן החולין שיהא פוסט בה חגיגתו).

אמר מר (השתא מהדר אמילתיה לפרושי מאי דאמר לעיל: בהקרבת נדרים ונדבות פליגי): **'אין מביאין תודה כחג המצות מפני חמץ שבה' - פשיטא?**
אמר רב אדא בריה דרב יצחק, ואמרי לה רב שמואל בר אבא: הכא בארבעה עשר עסקינן, וקסבר אין מביאין קדשים לבית הפסול (שממעט זמן אכילתו: שאינו יכול לאכול חמץ אלא עד ארבע שעות, ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר); **'ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב'?**

קסבר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב.
'אבל מביא אדם תודתו כחג הסוכות' - אימת?: אימא ביום טוב עצמו - והא אמרת **'ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב'?**
אלא בחולו של מועד;

'רבי שמעון אומר: הרי הוא אומר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות: כל שבא כחג המצות בא כחג השבועות וכחג הסוכות, וכל שלא בא כחג המצות אינו בא כחג השבועות וכחג הסוכות' (קס"ד למיסר נדרים ונדבות בחולו של מועד אתא);

מתקיף לה רבי זירא: השתא (לרבי שמעון דאסר, הני) סלותי מסלתינן (לוקטין עצים בשדה מן המחומר בחולו של מועד, דתניא במועד קטן (דף יב, ב) **קוצצין עצים מן המחומר במועד לצורך המועד**), נדרים ונדבות מבעיא?

אמר אביי: בהקרבה כולי עלמא לא פליגי דשרי (בחולו של מועד), כי פליגי למיקם עליה בבל תאחר (וכולה הך מתניתין לענין בל תאחר איירי): תנא קמא סבר: שלש רגלים אמר רחמנא, אפילו שלא כסדרן; ורבי שמעון סבר כסדרן - אין, שלא כסדרן - לא. (תנא קמא סבר כל המאחר נדרו שלש רגלים אפילו שלא כסדרן עובר בבל תאחר וטעמא יליף בראש השנה (דף ז, ב) מהאי קרא: (דברים טז, טז) **שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני**

ה' יקסם] למה לי למיכתב בַּחג המצות וּבַחג השַׁבָּעוֹת וּבַחג הַסֻּכּוֹת? כיון דכתיב שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים - פשיטא דהני ניהו, דהא מינייהו קטליק, דלעיל מיניה כתיב (דברים טז, א) שְׁמוֹר אֶת חַדְשׁ הָאָבִיב (דברים טז, ט) שְׁבַע שְׁבַעַת תִּסְפֹּר לָךְ (דברים טז, יג) חַג הַסֻּכּוֹת תִּעֲשֶׂה לָךְ שְׁמַע מִינָה לְבַל תֵּאָחֵר, לומר: אלה קבעתי לך לתשלוש מתנותיך ונדרך, והיינו דקא אתא לאשמועינן עצה טובה: כל מי שיש עליו תודה - יביאנה בחג הסוכות, ואפילו הוא רגל ראשון אחר נדרו: שאם לא יביאנה עכשיו - יצטרך לבא בשבילה לירושלים, שהרי בעלותו ברגל בפסח לא יביאנה מפני חמץ שבה, ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב, נמצא שאיחרה שלש רגלים שלא כסדרן; ואתא רבי שמעון למימר: דְּרִי הוּא אומר כו': כסדרן – אין, שלא כסדרן – לא, הלכך הנודרה לפני סוכות - יש לו שהות עד לשנה הבאה, והכי קאמר: כל שבא בחג המצות - כגון שנדר קודם הפסח, והיה עליו להביאה בחג המצות, בא בחג השבועות שלאחריו או בחג הסוכות - ואין לו עוד שהות; וכל שאינו בא בחג המצות שלא היתה עליו להביאה בפסח, כגון שנדר אחר הפסח - אינו בא, כלומר: אינו צריך להביאה לא בחג השבועות שלאחריו ולא בחג הסוכות, שיש לו שהות עד הסוכות של שנה הבאה, שעברו שלש רגלים כסדרן.)

'רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: מביא אדם תודתו בחג הסוכות' - אימת? אילימא בחולו של מועד - היינו תנא קמא; אלא ביום טוב, וקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב (והיינו תנאי).

ומאי שנא חג הסוכות דנקט?
רבי אלעזר ברבי שמעון לטעמיה, דתניא: 'רבי שמעון אומר: לא יאמר חג הסוכות' (כשהחזיר הכתוב להזכירן לשלש רגלים לבל תאחר, לא היה צריך לכתוב וּבַחג הַסֻּכּוֹת כיון שכתוב שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה וכתב בַּחג המצות וּבַחג השַׁבָּעוֹת, דממילא ידענא: שבו הכתוב מדבר (שבפרשת סוכות הוא עסוק ובו נכתב כתוב זה); למה נאמר? - לומר שזה אחרון (דבעינן כסדרן); רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לומר שזה גורם (את בל תאחר: שאפילו נדר לפני החג, כיון שעבר עליו חג הסוכות - עובר).

'ויוצא בה משום שמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה' - פשיטא: דבר שבחובה הוא (נשמות יב, יד) וְחָגְתֶּם [אתו חג לה'] , וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין (ולא ממעות מעשר שני, ולא מנדריים ונדבות שהוא מחויב ועומד בהן) ? לא, צריכא דאף על גב דפריש (דכשנדר התודה פירש על מנת שיוצא בה ידי חגיגתו), כדבעא מניה רבי שמעון בן לקיש מרבי יוחנן: האומר "הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה"; "הריני נזיר

(ביצה כ, א)

ואגלח ממעות מעשר שני (קרבנות שגזר עליו הכתוב ביום תגלחתו אקנה ממעות מעשר שני) " - מהו?

אמר ליה: נדור (על התודה) ואינו יוצא (בה ידי חגיגה), נזיר ואינו מגלח (ממעות מעשר, אלא מן החולין, דכיון דאמר "הרי עלי" - נתחייב, דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט; וכי הדר אמר "על מנת" - לאו מילתא היא).

ההוא גברא דאמר להו (מצוה מחמת מיתה היה): "הבו ליה ארבע מאה זוזי לפלוני ולנסיב ברתי", אמר רב פפא: ארבע מאה שקיל, וברתיה - אי בעי נסיב, אי בעי לא נסיב.

טעמא דאמר "הבו ליה... ולנסיב" אבל אי אמר 'לנסיב והבו ליה', אי נסיב שקיל, ואי לא נסיב לא שקיל.

יתיב מרימר וקאמר להא שמעתא (דהאומר "הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה") משמיה דנפשיה (ולא אמר לה בלשון בעיא אלא מאליו אמרה: "האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה", "הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר שני" - נדור ואינו יוצא, נזיר ואינו מגלח); אמר ליה רבינא למרימר: אתון הכי מתניתו לה (מאליה, ולא משמיה דרבי יוחנן), אנן כדבעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן מתנינן לה (דהאדר ליה רבי יוחנן הכי).

תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבא: (ויקרא טז, טז) וַיִּקְרַב אֶת הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפֹּט (עולת יום שמיני של מלואים, שהטיל הכתוב על אהרן חובה ליום: קח לך עֹגֶל בֶּן בָּקָר לְחֹטָאת וְאַיִל לְעֹלָה תָּמִיד (ויקרא טז, ב)) - כמשפט עולת נדבה; למד על עולת חובה ששעונה סמיכה (מה משפט האמור בעולת חובה על כרחיך כמשפט המפורש בעולת נדבה ב'ויקרא' קאמר, שכל משפטי עולה ושלמים שם נאמרו, ובשל נדבה דבר הכתוב, דכתיב (ויקרא א, ב) אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִקֶּם - משמע לכשירצה יקריב, וכתיב התם (ויקרא א, ד): וְסִמֵּךְ יָדָיו, ואתא האי כַּמִּשְׁפֹּט דכתיב בעולת חובה ללמד עליה שתטען סמיכה כשאר משפטי נדבה).

אמר ליה (רבי יצחק לתנא): דאמר לך מני (הא דאיצטריך קרא להכי, ולא גמר לה בבנין אב: דמה מצינו בנדבה שהיא עולה וטעונה סמיכה - אף חובה שהיא עולה כמותה תטעון סמיכה)? ב"ת שמאי היא (דאמר במתניתין מביאין שלמים של יום טוב שהן חובה ואין סומכין עליהן), (וטעמא מאי?) - דלא גמרי שלמי חובה משלמי נדבה (משום דסמיכה ב'ויקרא' כתיב, בשלמי נדבה (ויקרא ג, א): וְאִם זִבַּח שְׁלָמִים קִרְבָּנוֹ, [ויקרא ג, ב] וְסִמֵּךְ יָדָיו עַל רֹאשׁ קִרְבָּנוֹ, וקא סברי לא גמרינן חובה מנדבה,

דפרכינן: מה לנדבה שכן מצויה בכל שעה שירצה יתנדב ויביא, תאמר בחובה שאינה אלא לכשיתחייב? הלכך לא דחיא סמיכה דידהו יום טוב; הלכך עולת חובה נמי, אי לאו דפרט בה קרא **כַּמִּשְׁפֵּט** - לא הוה בעיא סמיכה, דחובה מנדבה לא גמרינן), **דאי בית הלל - כיון דגמרי שלמי חובה משלמי נדבה**, **עולת חובה נמי לא תבעי קרא**, **דגמרי מעולת נדבה!** וממאי **דבית הלל שלמי חובה משלמי נדבה גמרי** (דלמא לעולם חובה מנדבה לא גמרינן)? (אלא) **דלמא מעולת חובה גמרי** (בית הלל חובה מחובה גמרי: שלמי חובה מעולת חובה), **ועולת חובה גופא בעיא קרא** (הלכך עולת חובה בעיא קרא **כַּמִּשְׁפֵּט** להיות מפורש בה, ואי לא - לא הוה ידעינן סמיכה לא בעולה ולא בשלמים דחובה, והן מתנייתא - דברי הכל היא)!

מאי שנא משלמי נדבה דלא גמרי, שכן מצויין - מעולת חובה נמי לא גמרי, שכן כליל! <אלא> אתיא מבינייא (לעולם מתנייתא דתני תנא - דברי הכל היא, ואפילו לבית הלל בעיא קרא, ומאחר דקיימא לן סמיכה בעולת חובה מהאי קרא, אתו להו שלמי חובה מתרווייהו: משלמי נדבה ומעולת חובה, במה מציינו בשלמי נדבה שטעונין סמיכה - אף שלמי חובה שהן שלמים כמותן יטענו סמיכה, וכי פרכת 'מה לשלמי נדבה שהן מצויין? - עולת חובה תוכיח שאינה מצויה וטעונה סמיכה - אף אני אביא שלמי חובה שאף על פי שאינן מצויין - יטענו סמיכה; וכי פרכת: מה לעולת חובה שכן כליל, תאמר בשלמי חובה שאינם כליל? - שלמי נדבה יוכיחו, וחזר הדין: לא ראי זה כראי זה: לא ראי עולת חובה כראי שלמי נדבה לתלות טעם הסמיכה בראייה 'שכן מצויין', דהך ראייה בעולת חובה ליתא; ולא ראי שלמי נדבה כראי עולת חובה לתלות טעם הסמיכה בראייה 'שכן כליל', דהא ליתא בשלמי נדבה וכתוב בהו סמיכה; הצד השווה שבהן על כרחך תתלה טעם סמיכתן בטעם הצד השווה שבשניהם: בעולת חובה ובשלמי נדבה; הצד השווה שבשניהם שקרבן יחיד הן וטעונין נסכים [וסמיכה] - אף אני אביא כל הטעון נסכים והוא קרבן יחיד שיטעון סמיכה, ואתו להו שלמי חובה מהאי טעמא).

וסברי בית שמאי שלמי חובה לא בעו סמיכה? והתניא: 'אמר רבי יוסי: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הסמיכה עצמה (בשלמי חובה) **שצריך; על מה נחלקו? - על תכף לסמיכה שחיטה: שבית שמאי אומרים אינו צריך** (אלא כך היו בית שמאי אומרים: סומך עליהן מערב יום טוב ושוחטן ביום טוב ולא אמרינן תכף לסמיכה שחיטה), **ובית הלל אומרים צריך**. הוא דאמר כי האי תנא, דתניא: **'אמר רבי יוסי כרבי יהודה: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על תכף לסמיכה שחיטה, שצריך** (בדבר הטעון סמיכה כדכתיב **וְשָׁחַט**... נבשלמים ויקרא ג, ח בכבש; ויקרא ג, יג בעז; בחטאת פר כהן משיח ויקרא ד, ט; בחטאת נשיא ויקרא ד, כד; בחטאת יחיד שעירה ויקרא ד, כט, בחטאת יחיד בכשה ויקרא ד, לג); **על מה נחלקו? - על הסמיכה עצמה** (אם טעונין שלמי חובה סמיכה): **שבית שמאי אומרים אינו צריך, ובית הלל אומרים צריך**.

תנו רבנן: 'מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביום טוב; חברו עליו תלמידי שמאי הזקן, אמרו לו? מה טיבה של כהמה זו?

אמר להם: נקבה היא (שאינן עולה נקבה), **ולזכתי שלמים הכאתיה** (מרוב ענותנותו של הלל היה משנה מפני השלום); **כשכש להם בזנבה** (כדי להטעותן שיהיו סבורים שהיא נקבה) **והלכו להם**.

ואותו היום גברה ידם של בית שמאי על בית הלל, ובקשו לקבוע הלכה כמותן, והיה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן וכבא בן בוטא שמו שהיה יודע שהלכה כבית הלל, ושלח

(ביצה כ, ב)

והביא כל צאן קדר (מעולים היו) שבירושלים והעמידן בעזרה, ואמר "כל מי שרוצה לסמוך יבא ויסמוך"!

ואותו היום גברה ידן של בית הלל וקבעו הלכה כמותן, ולא היה שם אדם שעווער בדבר כלום.

(לאחר המעשה הזה היה) **שוב מעשה בתלמיד אחד מתלמידי בית הלל, שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה; מצאו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי, אמר לו: מה זו סמיכה** (שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי בית שמאי? והלא אנו חלוקין עליכם)? **אמר לו: מה זו שתיקה** (שהיה לך לשתוק ואינך שותק)? **שתקו בנוזיפה** (בגערה) **והלך לו**; **אמר אביי: הלכך, האי צורבא מרבנן דאמר ליה חבריה מלתא - לא להדר ליה מלתא טפי ממאי דאמר ליה חבריה, דאיהו אמר ליה "מה זו סמיכה" וקא מהדר ליה "מה זו שתיקה"**.

תניא [תוספתא חגיגה פ"ב ה"י [ליברמן]]: **'אמרו להם בית הלל לבית שמאי: ומה במקום שאסור להדיוט** (שבת שאסור לעשות להדיוט כלום) **מותר לגבוה** (תמידין ומוספין), **מקום שמוותר להדיוט** (יום טוב, דכתיב (שמות יב, טז) [אף אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ] הוא לְבָדוּ

יַעֲשֶׂה לָכֶם - כל צד צרכי אכילה) **אֵינוֹ דִּין שְׁמוֹתָ לַגְבוּהָ** (כל צרכי אכילת מזבח, ואפילו עולת ראיה) ?

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: נִדְרִים וְנִדְבוֹת (של יום טוב) **יֹכִיחוּ** (מקום המותר להדיוט הוא), (ואתם מודים לנו) **שְׁמוֹתָ לַהֲדִיּוֹט וְאִסּוּר לַגְבוּהָ** (שאסורים להקריב והן צרכי גבוה) !

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל: מַה לְּנִדְרִים וְנִדְבוֹת שֶׁאֵין קְבוּעָה לָהֶם זֶמֶן תֹּאמַר בַּעֲוֹלַת רֵאִיָּה שֶׁקְבוּעָה לָהּ זֶמֶן!?

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: אִפְּךָ זֶה אֵין קְבוּעָה לָהּ זֶמֶן!'

דַּתָּן [חגיגה פ"א מ"ו]: **'מִי שֶׁלֹּא חָג בְּיוֹם טוֹב רֹאשׁוֹן שֶׁל חָג חֹגֵג וְהוֹלֵךְ כָּל הָרֶגֶל כּוֹלֵו וְיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חָג' !?**

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל: אִפְּךָ זֶה קְבוּעָה לָהּ זֶמֶן (ויש לחוש שמא יפסע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא) !

דַּתָּן [סיפא בחגיגה פ"א מ"ו]: **'עֲבַר הָרֶגֶל וְלֹא חָג אֵינוֹ חַיִּיב בְּאַחֲרֵי־וֹתוֹ' ?**

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: וְהֵלֵךְ כִּכּוּר נֹאמַר (שמות יב, טז) **וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מִלְּאֲכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה** [לָכֶם - וְלֹא לַגְבוּהָ] ?

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל: וְהֵלֵךְ כִּכּוּר נֹאמַר (ויקרא כג, מא) [וְחִתָּם אֹתוֹ חֵג] **לָהּ** [שְׁבַעַת יָמִים בְּשָׁנָה חֶסֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגוּ אֹתוֹ] - **כָּל דָּלָה' !**

אִם כֵּן מַה תִּלְמֹד לֹמַר לָכֶם?

לָכֶם - וְלֹא לְנִכְרִים, לָכֶם - וְלֹא לְכָלִּים.

אָבָא שְׂאוּל אֹמְרָה (להאי קל וחומר דבית הלל דלעיל) **בְּלִשׁוֹן אַחֲרָת: וְמַה בְּמָקוֹם שְׁכִירְתָךְ סְתוּמָה כִּירָת רַבֵּךְ פְּתוּחָה** (כירה יש לה בית קבול לקבל שתי קדרות, ושייך למימד בה 'סתומה' ו'פתוחה'), **בְּמָקוֹם שְׁכִירְתָךְ פְּתוּחָה אֵינוֹ דִּין שְׁכִירָת רַבֵּךְ פְּתוּחָה! וְכֵן בְּדִין שֶׁלֹּא יֵהָא שׁוֹלְחָנְךָ מֵלֵא וְשׁוֹלְחָן רַבֵּךְ רִיקָן.**

בְּמֵאֵי קָא מַפְלָגִי (אבא שְׂאוּל וְתָנָא קָמָא) ?

מֵר (אבא שְׂאוּל, דְּלֵא אָמַר 'אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי נִדְרִים וְנִדְבוֹת יֹכִיחוּ') **סִבְר נִדְרִים וְנִדְבוֹת קִרְבִּין בְּיוֹם טוֹב** (לבית הלל), **וְמֵר סִבְר אֵין קִרְבִּין בְּיוֹם טוֹב.**

אָמַר רַב הוֹנָא: לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר נִדְרִים וְנִדְבוֹת אֵין קִרְבִּין בְּיוֹם טוֹב, לֹא תִימָא מְדֹאֲרִיתָא מַחְזָא חֲזוּ (דְּלֵה' מִשְׁמַע כָּל דְּלֵה', אִפִּילוּ נִדְרִים וְנִדְבוֹת) **וְרַבָּנָן הוּא דְּגִזְרִי בְּהוּ גִזְרִיהּ שְׁמַא יִשְׁהֵי** (עד המועד שיהא לוֹ בֶּשֶׂר מְצוּי בְּרִגְלָא וְשִׁמְאָא כְּשִׁיבָא הַמוּעֵד יֵאָרֵעַ לוֹ אֹנֶס וְנִמְצָא מֵאַחֵר נִדְרוֹ), **אֲלֵא אִפִּילוּ מְדֹאֲרִיתָא נִמִּי לֹא חֲזוּ** (סְבִירָא לִיהּ דְּאִסּוּר, דְּכִי כְּתִיב (ויקרא כג, מא) [וְחִתָּם אֹתוֹ חֵג] לָהּ - דּוּמִיָּא ד-וְחִתָּם קָאמַר: עוֹלוֹת הַדּוֹמוֹת לַחֲגִיגָה, זֶמֶן קְבוּעָה בְּרִגְלָא כְּמוֹתָהּ): **דֵּהָא שְׁתֵּי הַלַּחֲסִים** (דַּעֲצֵרָת), **דְּחֹבֶת הַיּוֹם נִינְהוּ** (ואִינֵן רִאשִׁינָא לְבֵא קוֹדֶם לָכֵן) **וְלִיכָא לְמַגְזֵר שְׁמַא יִשְׁהֵי** (הואיל ויכול לאפות מערב יום טוב) **וְאֵינוֹ דּוּחָה לֹא אֵת הַשְּׁבֶת וְלֹא אֵת יוֹם טוֹב** (אָמַר רַבָּנָן בְּמִסְכַּת מְנַחֲת (דף צה, ב) דְּאִין דּוּחִין לֹא שְׁבֶת כּו' בְּאַפִּיִיתָן, דְּלֹא דּוּמִיָּא דַּחֲגִיגָה הוּא שְׁזֶמֶן שְׁחִיטָתָהּ קְבוּעָה בְּרִגְלָא וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּים וְלֵאמֹר).

אֵיבְעִיא לְהוּ: לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר נִדְרִים וְנִדְבוֹת אֵין קִרְבִּין בְּיוֹם טוֹב, עֲבַר וְשַׁחַט מֵאֵי (מַהוּ שִׁזְרוּק אֶת הָדָם) ?

רַבָּא אָמַר: זֹרוּק אֶת הָדָם עַל מִנְתָּ לְהַתִּיר בֶּשֶׂר בְּאֲכִילָה (כְּלוּמַר: אִם הִבְשַׁר קִיִּים שְׁתַּהֲא זֹרִיקְתוּ צוּרֵךְ יוֹם טוֹב: שִׂיאֲכַל הַבֶּשֶׂר הַיּוֹם - זֹרוּק, וְאִם לֹא אֵינוֹ זֹרוּק);

רַבָּה בְּרַב הוֹנָא אָמַר: זֹרוּק אֶת הָדָם עַל מִנְתָּ לְהַקְטִיר אֵימִוּרֵין לְעֹרֵב (אִפִּילוּ אֵין כָּאן אֲלֵא לְצוּרֵךְ הַכֶּשֶׁר קִרְבָּן: לְהַכְשִׁיר קִרְבָּן: שְׁאִין יָכוֹל לְזֹרוּק בְּלִילָה, וְהַקְטֵר הָאֵימִוּרֵין כְּשֶׁרָה כָּל הַלֵּילָה, וְיִמְתִּין עַד שְׁתַּחֲשֵׁךְ וְיִקְטִירָהּ).

מֵאֵי בִינִיָּהוּ?

אֵיכָא בִינִיָּהוּ נִטְמָא בֶּשֶׂר אוֹ שְׂאֵבֵד: לְרַבָּא לֹא זִרִיק (אִף עַל גִּבְּ דְּלֹא מִלְּאֲכָה הִיא - גִּזְרוּר בַּהּ מִשּׁוּם שְׁבוֹת), **לְרַבָּה בְּרַב הוֹנָא זִרִיק.**

מִיתִיבִי: 'כִּבְשִׁי עֲצֵרָת (הַבָּאִים עִם שְׁתֵּי הַלַּחֲסִים, כְּדִכְתִּיב בְּפִרְשֵׁת 'שׁוּר אוֹ כֶּשֶׂב' בַּעֲצֵרָת: וְעִשְׂתֶּם שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת וּשְׁנֵי כֶּבֶשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַ שְׁלָמִים (ויקרא כג, יט)) **שְׁשַׁחֲטָן שֶׁלֹּא לְשִׁמְךָ** (שְׁצִירֵךְ לְשַׁחֲטוֹן לְשֵׁם שְׁלָמִי צָבוּר, וְשַׁחֲטוֹן לְשֵׁם עוֹלָה), **אוֹ שְׁשַׁחֲטָן בֵּין לְפָנֵי זֶמֶן** (קוֹדֶם עֲצֵרָת, וְהֵם הוֹפְרִישׁוּ לְשֵׁם כִּבְשִׁי עֲצֵרָת) **בֵּין לְאַחֵר זֶמֶן** - **הָדָם יִזְרוּק וְהַבֶּשֶׂר יֵאָכֵל** (דְּקִימָא לָן [זִבְחִים פ"א מ"א]: כָּל הַזִּבְחִים שֶׁנִּמְצְחוּ שְׁלֵא לְשִׁמְךָ - כְּשִׁרִים לִיקְרֵב וְנִאֲכָלִין, אֲלֵא שְׁלֵא עֲלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חֹבֶה); **וְאִם הִיתָה שְׁבֶת לֹא יִזְרוּק** (שְׁהִיר אִסּוּר לְבַשֵּׁל וּלְצִלוֹת הַיּוֹם וְלֹא יֵאָכֵל מִן הַבֶּשֶׂר), **וְאִם זֹרוּק** (וְלֹא נִמְלֵךְ)

(בִּיצָה כֹּא, א)

הורצה על מנת להקטיר אימורין לערב (כלומר: ויקטיר אימורין לערב ולא יקטירם היום); 'אם זרק' - דיעבד אין, לכתחלה לא (הואיל ולא יאכל בשם היום); בשלמא לרבא ניחא, אלא לרבה בר רב הונא קשיא?

ואיבעית אימא: שאני שבות שבת משבות יום טוב (החמירו חכמים בדבריהם בשבת מביום טוב).

בעא מניה רב אויא סבא מרב הונא: בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל, מהו לשחטה ביום טוב?

אמר ליה: מותר.
אמר ליה: וכי מה בין זה לנדרים ונדבות (שחצין לו וחצין לגבוה ואסור לשוחטן מפני חלק גבוה)?

אמר ליה: עורבא פרח (עורב הפורח למעלה)! (השיאו לדבר אחר);
כי נפק (רב אויא), אמר ליה רבה בריה (דרב הונא לאבוה): לאו היינו רב אויא סבא דמשתבח ליה מר בגויה דגברא רבה הוא (ולמה דחיתו והלך לו בכלימה)?

אמר ליה: ומה אעביר ליה? אני היום (יום טוב הוא, ודרשתי לדבים, וחליתי מטורח הדרשה, וקורא אני עלי) (שיר השירים ב,ה) סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים [כי חולת אהבה אני] (הביאו לי סעודה ואסעוד), ובעא מינאי מלתא דבעיא טעמא (וצריך אני להרהר ולעיין בה)!

וטעמא מאי? (סוגיא דגמרא הוא);

בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב, דאי אפשר לכזית בשם בלא שחיטה, אבל נדרים ונדבות אסור לשחטן ביום טוב, דכהנים כי קא זכו - משלחן גבוה קא זכו (בחזה ושוק, והוא הדין לבעלים בשאר הבשר, כעבד הנוטל פרס מבית רבו; נמצאת כל השחיטה לשם גבוה).

אמר רב חסדא: בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל - מותר לשחטה ביום טוב, דאי אפשר לכזית בשם בלא שחיטה; עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביום טוב, דהא אפשר ליה למפלגה בלישה. [## ולמה מותר ללוש לנכרי?]

מתיב רב חנא בר חנילאי: 'עיסת כלבים, בזמן שהרועין אוכלין ממנה' - חייבת כחלה (דלחם קרינא ביה), ומערכין בה (ערובי חצרות להוציא מבתיים לחצר, שהבתים רשות לכל יחיד ויחיד, והחצר רשות כולן - וצריכים ערוב להוציא כל אחד מביתו לחצר), ומשתתפין בה ('שתוף' קרי במבוי שחצירות הרבה פתוחין לו; וכל חצרות שבש"ס - לפני הבתים, ויוצאים דרך חצר לרשות הרבים או למבוי), ומכרכין עליה (המוציא), ומזמנין עליה (שלשה שאכלו כאחת), ונאפת ביום טוב (משום חלק הרועים), ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח (לילה הראשון של פסח, שהוא מצוה לאכול מצה, דכתיב בְּעֶרְבֹךָ תֹאכְלוּ מִצֶּת (שמות יב,יח), ושאר הימים אם רצה לאכול שאר דברים בלא לחם - הרשות בידו) - ואמאי? והא אפשר ליה למפלגה בלישה?!

שאני עיסת כלבים, הואיל ואפשר לפייסן בנבלה (ונמצאת כולה נאכלת לאדם).

ומי אית ליה לרב חסדא 'הואיל' (סוף סוף מפרנס הכלבים ממנה, שהרי אין לו נבלה, ומשום אסמכתא דהואיל ואילו היה לו נבלה קא שרית ליה)? והא אתמר: האופה מיום טוב לחול (לאחר שסעד - אפה, דהא ודאי לחול הוא): רב חסדא אמר: לוקה, רבה אמר: אינו לוקה;

רב חסדא אמר לוקה: לא אמרינן 'הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה, השתא נמי חזי ליה'; רבה אמר: אינו לוקה, אמרינן 'הואיל'!

אלא לא תימא 'הואיל ואפשר' אלא כגון דאית ליה נבלה, דודאי אפשר לפייסן בנבלה.

בעו מניה מרב הונא: הני בני באגא דרמו עליהו קמחא (המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל) דבני חילא (אנשי מלחמתו), מהו לאפותה ביום טוב?
אמר להו: חזינא: אי יהבי ליה רפתא לינוקא ולא קפדי - כל חדא וחדא חזיא לינוקא, ושרי (ופליג רב הונא אדרב חסדא דאמר חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה); ואי לאו - אסור. והתניא: 'מעשה בשמעון התימני (מתמנת היה, כדכתיב (שופטים טו,1) שָׁמְשׁוֹן חָתָן הַתִּמְנִי - מתמנת) שלא בא אמש (כלומר: בין הערבים של יום טוב) לבית המדרש בשחרית; מצאו רבי יהודה בן בבא, אמר לו: מפני מה לא באת אמש לבית המדרש? אמר לו: כלשת (חיל גדול של גדודי

נכרים שמחפשים ובולשין לשלול שלל) באה לעירנו, ובקשה לחטוף את כל העיר, ושחטנו להם עגל והאכלנום ופטרנום לשלום. אמר לו: תמה אני אם לא יצא שרכם בהפסדכם (שכרכם שנשכרתם בממון - יצא ואבד בשביל הפסד עונש שתענשו על חילול יום טוב), שהרי אמרה תורה (שמות יב, טז) [וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה] לכם - ולא לגוים, ואמאי?: הא חזי למיכל מיניה (ולא יקפידו שהרי משלהן היה)?

אמר רב יוסף: עגל טרפה הוא; (היינו דקאמר ליה כו' לא גרס, והכי גרס): והא חזי לכלבים?
תנאי היא (דאיכא תנא דאסר לכלבים), דתנאי [מכילתא דרבי ישמעאל בא, מסכתא דפסחא פרשתה ט]: ' [שמות יב, טז] [וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם] אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם; ממשמע שנאמר לכל נפש שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע, כענין שנאמר (ויקרא כד, יח) ומכה נפש בהמה ישלמה [נפש תחת נפש]? - תלמוד לומר לכם:

(ביצה כא, ב)
לכם ולא לכלבים, דברי רבי יוסי הגלילי; רבי עקיבא אומר:
אפילו נפש בהמה במשמע;
אם כן מה תלמוד לומר לכם?
לכם ולא לגוים;
ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא את הגוים?
מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך ומוציא אני את הגוים שאין מזונותן עליך!
אמר ליה אביי לרב יוסף: ולרבי יוסי הגלילי, דאמר 'לכם ולא לכלבים', הני סופלי (גרעיני תמרין) לחיותא היכי שדינן להו ביום טוב (כיון דלאדם לא חזו, ומאכל לבהמה לא משתרי - אסירי בטלטול)?
אמר ליה: הואיל וחזו להסקה.
תינח ביבישתא, ברטיבתא מאי איכא למימר?
אמר ליה: חזו להיסק גדול;
תינח ביום טוב, בשבת מאי איכא למימר?
מטלטלינן להו אגב ריפתא, כדשמואל, דאמר שמואל: עושה אדם כל צרכו בפת (ומטלטל על ידי הפת, ולא חיישינן לבזיון דאוכלין).

ופליגא (הא דרב הונא דלעיל דאמר אי כי יהינן רפתא לינוקא כו') דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב, גזרה שמא ירבה בשבילו.
רב אחא בר יעקב אמר: אפילו בשבת נמי לא, משום שיורי כוסות (של יין ששרה בהן פתו, ומטלטלן השמש להצניע הכוס).
אי הכי דידן נמי (הא לא חזו, דמאיסי)?
דידן חזו לתרנגולין;
דידהו נמי חזו לתרנגולין?
דידהו איסורי הנאה נינהו.
ולטלטלינהו אגב כסא? מי לא אמר רבא: מטלטלין כנונא (כלי שמשימים בו הגחלים) אגב קטמיה (שהיינו צריכין לאפרו, והוכן מערב שבת לכסות רוק או צואה) אף על גב דאיכא עליה שברי עצים (דלא חזו מטלטל להו עם כנונא)?
התם לאו איסורי הנאה נינהו, הכא איסורי הנאה נינהו (ומוקצי טפי).
אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: ולהוי כגוף של רעי (שמותר לטלטלו ולפנותו לאשפה מחמת מאוס, כדאמרינן בפרק בתרא (דף לו, ב))?
אמר ליה: וכי עושיין גרף של רעי לכתחלה? (נהי דכי איתיה קמן מטלקינן ליה, אבל לאתויי קמן או למיזל אנן לגביה כי היכי דנמאס עלן ונטלקיה, מי שרי?)

אדבריה רבא למר שמואל ודרש: מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב, גזרה שמא ירבה בשבילו.

מרימר ומר זוטרא, כי הוה מקלע להו נכרי ביום טוב - אמרו ליה: "אי ניחא לך במאי דטריחא לן - מוטב ואי לא, טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן!"

משנה :

בית שמאי אומרים: לא יחם אדם חמין לרגליו (לרחוץ רגליו) אלא אם כן ראויין לשתיה (אוכל נפש התיר הכתוב, ולא להבעיר אור בשביל רחיצה), ובית הלל מתירין; עושה אדם מדורה (היסק גדול) ומתחמם כנגדה.

גמרא :

איבעיא להו: האי מדורה - מאן קתני לה? דברי הכל היא ושני להו לבית שמאי בין הנאת כל גופו (הנאת כל גופו דמיא לאוכל נפש) להנאת אבר אחד? או דלמא בית הלל קתני לה, אבל בית שמאי לא שני להו?
תא שמע: 'בית שמאי אומרים לא יעשה אדם מדורה ויתחמם כנגדה, ובית הלל מתירין'.

משנה :

שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי (מפרש טעמא בגמרא):
אין טומנין את החמין לכתחלה ביום טוב;
ואין זוקפין את המנורה ביום טוב; (משמע: אם נפלה מנורה של מתכת אין זוקפין ומשיבין אותה);

ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין (פתין גריצין = ככרות עבים, משום טרחא);

כאמר רבן גמליאל: מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין; אמרו לו: מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל להיות אופין פתין גריצין וחרירין (שאופים על הגחלים).

גמרא :

היכי דמי? אי דאנח עירובי תבשילין - מאי טעמא דבית שמאי?
ואי דלא אנח עירובי תבשילין מאי טעמא דבית הלל?
אמר רב הונא: לעולם אימא לך שלא הניח עירובי תבשילין, וכדי חייו שרו ליה רבנן;
ורב הונא לטעמיה, דאמר רב הונא: 'מי שלא הניח עירובי תבשילין - אופין לו פת אחת, ומבשילין לו קדרה אחת,

(ביצה כב, א)

ומדליקין לו את הנר; משום דבי יצחק אמרו: אף צולין לו דג קטן'.

תניא נמי הכי: 'מי שלא הניח עירובי תבשילין - אופין לו פת אחת, וטומנין לו קדרה אחת, ומדליקין לו את הנר, ומחמין לו קיתון אחד; ויש אומרים אף צולין לו דג קטן'.

רבא אמר: לעולם שהניח, ושאני הטמנה דמוכחא מלתא דאדעתא דשבתא קעביד.

איתיביה אביי: 'חנניה אומר: בית שמאי אומרים: אין אופין אלא אם כן ערב כפת, ואין מבשילין אלא אם כן ערב בתבשיל, ואין טומנין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מערב יום טוב' - הא היו לו חמין טמונין מיהא עביד, ואף על גב דמוכחא מלתא דאדעתא דשבת קעביד?!

אלא אמר אביי: כגון שערב לזה ולא ערב לזה (אפה ובשל מבעוד יום לשם ערב ולא טמן חמין), וחנניה היא, ואליבא דבית שמאי.

ואין זוקפין את המנורה:

מאי קא עביד?

אמר רב חנינא בר ביסנא: הכא במנורה של חליות עסקינן (וכשנפלה נפרדו חליותיה), דמחזי כבונה, דבית שמאי סברי יש בנין בכלים (ובונה חייב בכל שהוא), ובית הלל סברי אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים

(אין תורת בנין בכלים ואינו חייב אלא אם כן עשה בו מלאכה כגון ממחק או מחתך או אורג או תופר שהן אבות מלאכות לעצמם אבל חזרת חליות שאין בה אלא משום בנין אין בונה אלא בבתיים ואהלים) .
עולא איקלע לבי רב יהודה, קם שמעיה (דעולא) זקף לה לשרגא (נר של חרס, קרויז"ל בלע"ז; שהיה רוצה שיסתלק השמן לאחריו ולא ימשך אחר הפתילה ותכבה); **איתיביה רב יהודה לעולא: 'הנותן שמן כנר' (בשבת) - חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו** (הנוטל ממנו ואוכל) - **חייב משום מכבה** (וכבוי ביום טוב לא אשתרי) ' ! ?

אמר ליה: לאו אדעתאי (עשה השמש מה שעשה) .
 תוספות ד"ה והמסתפק ממנו חייב משום מכבה: אינו ר"ל מפני שממהר כבוי, דלא הוי אלא גרם כבוי, וגרם כבוי ביום טוב שרי אף על פי שממהר כבוי! ובשבת נמי אינו חייב! אלא היינו טעמא: הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורו דלא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר, ולכך 'נראה ככבוי'; ומכאן יש להתיר קנדיל"א של שעוה גדולה לחתוך למטה ממנה כיון דבשעה שחותך אותה אינו מכחיש מאור שלה כלל אף על גב שהוא גורם לגרום כבוי שרי, ודוקא לחתוך אותה באור - אבל בסכין אסור אליבא דכולי עלמא, דאמר לקמן במתניתין (דף לב,א): חותכה באור בפי שתי נרות.

אמר רב: קנבא (למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם, שקורין מוקיי"ר בלע"ז [תוספות: לאחר שכבה] **שרי** .

בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי: מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר (לשמש מסתנו) ?

אמר לו: אפשר בבית אחר;

אין לו בית אחר מאי?

אפשר לעשות לו מחיצה (בסדין);

אין לו לעשות מחיצה מאי?

אפשר לכפות עליו את הכלי;

אין לו כלי מאי?

אמר ליה: אסור.

איתיביה [תוספתא ביצה פ"ג ה"ג [ליברמן]]: **'אין מכבין את הבקעת** (איטיל"א [בול עץ]) **כדי לחוס עליה** (שאין כבוי זה צורך יום טוב; ואני שמעתי דהוי ליה סותר על מנת לבנות במקומו), **ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה - מותר** ' (אלמא לצורך יום טוב שיהנה היום שרי) !

אמר ליה: ההיא - רבי יהודה היא (דאמר לקמן מכשירי אוכל נפש שרו, ודריש יעשה לך (שמות יב, טז) - לכל צרכיכם, והאי נמי צרכיכם הוא, וכן תשמיש), **כי קאמינא אנא** (דאסרנא) - **לרבנן** (דדרשי הוא לבדו (שמות יב, טז)) .

בעא מיניה אביי מרבה: מהו לכבות את הדלקה ביום טוב? היכא

דאיכא סכנת נפשות לא קא מבעיא לי, דאפילו בשבת שרי; כי

קמבעיא לי משום אבוד ממון - מאי?

אמר ליה: אסור.

איתיביה 'אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה - מותר ' (ואין לך עשון בית גדול מן הדלקה, וצורך יום טוב הוא לכבותה: שלא יצטרך לישב בשרב ובגשמים) ?

ההיא רבי יהודה היא, כי קאמינא אנא - לרבנן.

בעא מיניה רב אשי מאמימר: מהו לכחול את העין (לשום בו כחול לרפואה) **ביום טוב? היכא דאיכא סכנה כגון רירא** (שעושה ריר; ביב"א; והוא שקורין קציד"ה בלע"ז, שהוא עושה ריר שמגליד תמיד) **דיצא** (פירוש: שנוקב כמו מחט, כמו **דק ביה מידי'** (חולין דף צג,ב), **דמא** (שנקנ"ר [ר"ו-דס]) **דמעטא** (מדמעת תמיד) **וקדחתא** (לשון קדחה באפי (דברים לב,ב); שורפת, והוא שקורין איתקלפיישו"ן) **ותחלת אוכלא** (תחלת החולי של כל אלו) **לא מבעיא לי, דאפילו בשבת שרי** (כדאמרינן במסכת עבודה זרה (דף כח,ב) **שורייני דעינא באובנתא דלבא תלו'**), **כי קמבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא** (שקדוב להתרפאות הוא, ואינו כוחל אלא להגיה מאורו) - **מאי?**

אמר ליה: אסור.

איתיביה: 'אין מכבין את הבקעת...' (שמותר להנאת הגוף שלא יתעשן),

ושני ליה כדשנין (רבי יהודה היא, דאמר לכל צרכיכם) .

אמימר שרי למכחל עינא מנכרי בשבתא;

איכא דאמרי: אמימר גופיה כחל עינא מנכרי בשבתא.

אמר ליה רב אשי לאמימר: מאי דעתין, דאמר עולא בריה דרב

עילאי 'כל צרכי חולה עושים על ידי נכרי בשבת', ואמר רב

המנונא: כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה? הני מילי
היכא דלא מסייע בהדיה, אבל מר קא מסייע בהדיה: דקא עמיך
ופתח (סוגר ופותח ריטי עיניו להכניס הכחול) !?
אמר ליה: איכא רב זביד דקאי כותך (שהיה מקשה לי כמותך), ושניי ליה
(ופרקתי לו): 'מסייע אין בו ממש' (מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט, כי
האי, ובלאו הוא מתעבדא - אין בו ממש; והכי אמר במסכת שבת ב'המצניע' (דף צג,א) גבי זה יכול וזה אינו
יכול: יכול חייב ושאינו יכול פטור, ואף על גב דקמסייע בהדיה - מסייע אין בו ממש).
אמימר שרא למכחל עינא ביום טוב שני של ראש השנה; אמר ליה רב
אשי לאמימר: והאמר רבא 'מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין,
ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל, ואפילו בשני ימים טובים של
ראש השנה (דקדושה אחת הן),

(ביצה כב, ב)

מה שאין כן בביצה (ולא הקלו ביום טוב שני של ראש השנה אלא לענין מת בלבד) ?
אמר ליה: אנא - כנהרדעי סבירא לי, דאמרי: אף בביצה; ומאי
דעתך, דלמא מעברי ליה לאלול? האמר רב חנינא בר כהנא: מימות
עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר!

ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין:
תנו רבנן: 'בית שמאי אומרים: אין אופין פת עבה בפסח (קא סלקא
דעתך שאינו יכול לשמרה מהחמץ), ובית הלל מתירין'.
וכמה 'פת עבה' (שהתירו בית הלל)?
אמר רב הונא: טפח, שכן מצינו בלחם הפנים טפח. (לחם הפנים שהוא מצה,
כדאמרינן ב'כל המנחות באות מצה' (מנחות דף נז,א) ועביו טפח, כשמו 'לחם הפנים': יש לו פנים, ואין פנים
פחותין מטפח);
מתקיף לה רב יוסף: אם אמרו בזריזין (של בית גרמו, שהיו אומנים וזריזים בדבר)
יאמרו בשאינן זריזין? אם אמרו בפת עמלה (בריי"א בלע"ז, שהיה טעון שלש
מאות שיפה = שפשוף בידו, וחמש מאות בעיטה באגרוף, שף אחת בועט שתיים, שף שתיים בועט שלש' [במנחות
דף עז,א]) יאמרו בפת שאינה עמלה? אם אמרו בעצים יבשים יאמרו
בעצים לחים (מט"ו באב היו פוסקין מלכרות עצים למערכה במסכת תענית (דף לא,א) ומעצי לשכת
העצים היו אופין ומבשלים כל צרכי מקדש)? אם אמרו בתנור חם (שמסיקין אותו בכל יום הן
למנחות הן לצלי) יאמרו בתנור צונן? אם אמרו בתנור של מתכת יאמרו
בתנור של חרס? (במסכת זבחים (דף צה,ב) אמרינן 'תנור של מקדש של מתכת היה', משום שתי הלחם
ולחם הפנים שאפייתן וקדושתן בתנור - הוה ליה כלי שרת, וכלי שרת דחרס לא עבדינן).
אמר רב ירמיה בר אבא: שאלית את רבי ביחוד (ביני לבינו), ומנו? -
רב: מאי 'פת עבה'? (לשון אחר ביחוד: בברור, כדתנן בשקלים (פ"ו מ"ב) 'זידעו ביחוד ששם ארון
נגנז')
פת מרובה.

איכא דאמרי (ואיכא דאמרי. רב גופיה אמר שאלית את רבי ביחוד): אמר רב ירמיה בר
אבא אמר רב: שאלית את רבי ביחוד, ומנו? - רבינו הקדוש (רבו דרב
= רבינו הקדוש), מאי 'פת עבה'? - פת מרובה.
ואמאי קרו ליה 'פת עבה'?
משום דנפישא בלישה, אי נמי באתריה דהאי תנא פת מרובה 'פת
עבה' קרו ליה;
מכדי משום דקטרח טרחא דלא צריך הוא (ולאו משום חמוץ הוא, אלא משום דטרח
טרחא יתירא למחר וליום אחר), מאי אריא פסח? אפילו בשאר ימים טובים
נמי!

אין הכי נמי, ותנא - ביום טוב דפסח קאי.
תניא נמי הכי (דבשאר יום טוב נמי נחלקו): 'בית שמאי אומרים: אין אופין
פת מרובה ביום טוב, ובית הלל מתירין' (כדאמרינן שהפת נאפה יפה כשהתנור
מלא) '.

משנה:

אף הוא אמר שלשה דברים להקל: מכבדין בית המטות (בית המסיבה שאוכלין
שם, שהיו מסובין ואוכלין על גבי המטות), ומניחין את המוגמר (לבונה על גבי גחלים)
ביום טוב, ועושין גדי מקולס בלילי פסחים ('מקולס' = כרעיו ובני מעיו
תלויין חוצה לו בצדו כשצולהו; והיו עושין זכר למקדש שכתוב בו [שמות יב,ט] על פָּרְעִיו וְעַל קָרְבּוֹ; ומקולס -
לשון גבור מזויין שכלי זיינו תלוין לו בצדו, כדמתרגמינן וְכוֹבֵעַ נְחֻשֶׁת וְקוֹלֶסָא דנחשא (שמואל א יז,ה);

וחכמים אוסרין (בשלשתן: בכבוד - משום אשוויי גומות, ובמוגמר משום דלאו צורך כל נפש הוא, ומהאי טעמא אסרינן ליה בכתובות בפרק ראשון (דף רטז) **אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ** דבר השווה לכל נפש זה אינו אלא למפונקים או למי שריחו רע; ובגדי מקולס - מפני שדומה לקדשים, ויאמרו מותר להקדיש ולאכול קדשים (בחוק) .

גמרא :

אמר רב אסי : מחלוקת לגמר (כשאסרו חכמים - לא אסרו אלא כשמניחו כדי לגמר בו כלים: שנותן המוקחה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכניס בהן ריח, דלאו להנאת הגוף הוא, אלא להכשיר כלים), **אבל להריח** (אבל מניח לבונה על גבי גחלים להריח ריח) - **דברי הכל מותר** (שהנאת הגוף הוא, ולאוכל נפש דמי) . (והשתא, למאי דקאמר רב אסי לא הוי טעמא דרבנן משום דבר השווה לכל נפש, כדפרישית לעיל, אלא משום דלקשוט כלים הוא מכוי; ולקמן הדר ביה מחמת קושיא;)
מיתבי : 'אין מכבדין בית המטות כיום טוב, ושל בית רבן גמליאל מכבדין; אמר רבי אליעזר בר צדוק: פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל, ולא היו מכבדין בית המטות כיום טוב, אלא מכבדין אותן מערב יום טוב, ופורסין עליהם סדינין; למחר כשאורחים (שהן קרויין לסעודת הנשיא לכבוד יום טוב) נכנסין - מסלקין את הסדינין ונמצא הבית מתכבד מאליו!
אמרו לו : אם כן אף בשבת מותר לעשות כן!
ואין מניחין את המוגמר כיום טוב - ושל בית רבן גמליאל מניחין ;

אמר רבי אליעזר בר צדוק: פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל, ולא היו מניחין את המוגמר כיום טוב, אלא מביאין עדסקאות (אנצינציר"ש, והם נבובים ומנוקבים) של ברזל, ומעשנין אותן מערב יום טוב, ופוקקין נקביהן מערב יום טוב (לשמור העשן והריח שלא יצא); למחר כשאורחים נכנסין - פותחין את נקביהן ונמצא הבית מתגמר מאליו ;

אמרו לו : אם כן (לא היו חביריו חלוקין עליו -) **אף בשבת מותר לעשות כן!**
(אלא ודאי ביום טוב היו מניחים, לפיכך נחלקו עליו) ' (מכל מקום גמרינן מינה דלאו לגמר הוה אלא להריח ולכבוד האורחין, ואפלוג רבנן עליה למיטר להניחו ביום טוב אליבא דתנא קמא, ולר"א בר צדוק אפילו רבן גמליאל לא התייר, ואת אמרת 'דברי הכל מותר') ?

אלא אי אתמר - הכי אתמר : אמר רב אסי : מחלוקת להריח (התם הוא דשרי רבן גמליאל להניח ביום טוב כדי להריח, כתנא קמא דרבי אליעזר בר צדוק, ורבנן אסרי: דבעינן דבר השווה לכל נפש), **אבל לגמר אסור .**

איבעיא להו : מהו לעשן (פירות בעשן בשמים לקלוט טעם הבושם) ?

רב ירמיה בר אבא אמר רב : אסור (דתפונק יתירא הוא, ואין שוה לכל נפש אלא לאיסטניס, ובהאי עשן איכא אב מלאכה, כדמפרש רב הונא טעמיה דרב: מפני שהוא מכבה הגחלים כשנותן אבקת הבשמים עליהן), **ושמואל אמר מותר** (דאוכל נפש הוא, וראוי אף לעניים, אלא שאינו מצוי להם, ודמי לנודמן לו צבי ביום טוב, כדאמרין בכתובות (א, טז) ;

רב הונא אמר : אסור, **מפני שמכבה** (כדפרישית: אינו שווה לכל נפש, לפיכך אסור לעשות אב מלאכה בשבילה) . **אמר ליה רב נחמן :** ונימא מר מפני שמבעיר (הבשמים, שגם זה אב מלאכה) ?

אמר ליה : תחלתו מכבה וסופו מבעיר (ותרוייהו הוו ביה, ואנא קמא קמא נקטי) .
אמר רב יהודה : על גבי גחלת אסור (דאיכא מכבה ומבעיר) ,

(ביצה כג, א)

על גבי חרס (שהסיקו) **מותר** (דכבוי ליכא, והבערה נמי על ידי שינוי היא, כלאחר יד, וליכא איסורא דאורייתא) ;

ורבה אמר : על גבי חרס נמי אסור, משום דקא מוליד ריחא (שנכנס בחרס שלא היה בו ריח, ואסור מדרבנן: שהמוליד דבר חדש - קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה) .

רבה ורב יוסף, דאמרי תרוייהו : סחופי כסא אשיראי (לכפות כוס מבושם על השיראים של מלבוש להכניס בהן ריח הבושם שבכוס) **ביומא טבא אסור ; מאי טעמא ?**
- **משום דקמוליד ריחא** (ריח בשיראים) ; **ומאי שנא מ'מוללו ומריח כו וקוטמו ומריח כו'** (דתניא [להלן דף לגב] גבי עצי בשמים מוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו, או קוטמו שיהא מקום הקטימה לח ונותן ריח - ובתלושין קמיידי) ? **התם ריחא מיהא איתא , ואוסופי הוא דקא מוסיף ריחא ; הכא אולודי הוא דקמוליד ריחא .**
רבא אמר : על גבי גחלת נמי מותר, מידי דהוה אבשרא אגומרי (כשמואל, דאוכל נפש הוא עשון פירות זה, ושוה לכל נפש; ואי משום כבוי והבערה ואולודי ריחא - מידי דהוה אבשרא אגומרי [הנחת בשר על גחלים], דאיכא כל הני ושרי [ביום טוב]) .

דרש רב גביהא מבי כתיל אפתחא דבי ריש גלותא: קטורא שרי. (כן דרש להם ולא פירש דבריו.)
 אמר ליה אמימר: מאי 'קטורא' [האם מלשון קשר או מלשון קטורת]? : אי קטורא בידי (שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי הנשים: שמקמטין אותן על עץ חלק או על אגודה של קשים, וקורין אפרונציי"ר) מעשה אומן הוא (ואסיר, ו'קטורא' - לשון קשר) ! ואי לעשן (ואי קטורא לשון קטור הכבשן, דהיינו לעשן) - אסור, דהא קא מכבה?!
 אמר ליה רב אשי: לעולם לעשן, מידי דהוה אבשרא אגומרי.
 איכא דאמרי אמר ליה אמימר: מאי 'קטורא'? אי קטורא בידי - מעשה אומן הוא! אי לעשן - אסור, דקא מוליד ריחא (והיכי דריש דשרי)!
 אמר רב אשי: אנא אמריתה נהליה, ומשמיה דגברא רבה אמריתה נהליה: לעולם לעשן, ומידי דהוה אבשרא אגומרי (מוליד נמי ריח בפחמין).

ועושין גדי מקולס:
 תניא: 'רבי יוסי אומר: תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדי מקולס כלילי פסחים; שלחו ליה: אלמלא תודוס אתה (חכם גדול ונכבד) - גוזרנו עליך נדוי, שאתה מאכיל את בני ישראל קדשים בחוץ'
 'קדשים' ? סלקא דעתך (מאי קרוב להאכיל קדשים' איכא? היאך יכולין להיות קדשים ואין אדם מקדישן)?
 אלא אימא 'כעין קדשים' (והכי שלחו ליה שאתה מאכיל את ישראל כעין קדשים' והרואה אומר הוקדשו לפסח).

משנה:
 שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרים:
 פרתו יוצאה (בשבת) ברצועה שבין קרניה (לנוי, ואמור רבנן: משאוי הוא, ואינו תכשיט לה),
 ומקרדין את הבהמה (אישטריילי"ר במגדת של ברזל ששיניה דקות) ביום טוב (ואף על גב דעביד חבורה),
 ושוחקין את הפלפלין ברחים שלהן (כעין אותם שלנו);
 רבי יהודה אומר: אין מקרדין את הבהמה ביום טוב, מפני שעושה חבורה, אבל מקרצפין (במגדת של עץ ששיניה גסות ואין עושה חבורה);
 וחכמים אומרים: אין מקרדין, אף לא מקרצפין.

גמרא:
 למימרא דרבי אלעזר בן עזריה חדא פרה הויא ליה? והאמר רב - ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב - תליסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא?
 תנא: 'לא שלו היתה, אלא של שכנתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו'.

ומקרדין את הבהמה ביום טוב:
 תנו רבנן: 'איזהו 'קרוד' ואיזהו 'קרצוף'?
 קרוד - קטנים ועושין חבורה, קרצוף - גדולים ואין עושין חבורה'
 ושלש מחלוקות בדבר:
 רבי יהודה סבר: דבר שאינו מתכוין אסור, מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה, קרצוף גדולים ואין עושין חבורה, ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד (רבי יהודה סבר: חבורה, אף על פי שאין מתכוין לה - אסור, מיהו הך חששא בקרוד איתא - הלכך אין מקרדין, אבל בקרצוף ליכא למיחש משום חבורה);
 ורבנן סברי נמי כרבי יהודה דבר שאינו מתכוין אסור (ואין מקרדין), (ומחמירי מיניה) וגזרינן קרצוף אטו קרוד;
 ורבי אלעזר בן עזריה סבר לה כרבי שמעון, דאמר: דבר שאינו מתכוין מותר, ובין קרוד ובין קרצוף שרי (הואיל ואין מתכוין לחבורה אף על גב דזמנין דמתרמי שרי הלכך אפילו קרוד שרי).
 אמר רבא אמר רב נחמן אמר שמואל - ואמרי לה אמר רב נחמן לחודיה - הלכה כרבי שמעון (דאמר 'גורד אדם מטה כסא וספסל' (שבת כב, א; מז, ב; תוספתא

ביצה פ"ב הלכה יח [ליברמן]], דדבר שאינו מתכוין מותר), שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו!

אמר ליה רבא לרב נחמן: ולימא מר'הלכה כרבי יהודה, שהרי חכמים מודים לו? אמר ליה: אנא כרבי שמעון סבירא לי, ועוד: שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו.

(ביצה כג, ב)

משנה:

הרחים של פלפלין טמאה משום שלשה כלים (מקבלת טומאה על שם שלשה כלים; נפקא מינה דאי נמי אזל חד שמא מינה - טמאה משום אידיך; ובגמרא מפרש לה): משום כלי קבול, ומשום כלי מתכת, ומשום כלי כברה.

גמרא:

תנא: 'תחתונה' (שמקבלת אבק הפלפלין כשנופל דרך נקבי המכבר) - משום כלי קבול (שכלי עץ שיש לו בית קבול הוא), אמצעית (שהיא מקפת את המכבר) - משום כלי כברה (משום כלי עץ לא מטמאה, דאין קבולה קבול; אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום ארוג, ואפילו אין המכבר של מתכת מטמאה משום כלי כברה; ושלנו שהיא של מתכת ודאי טמאה משום פשוטי כלי מתכות), עליזונה (שמכתשין ושוחקין בה הפלפלין) - משום כלי מתכת (דמשום כלי עץ ליכא לטמויה, דפשוטיהן טהורין, אלא משום צפוי התחתון, שהוא עיקר והעץ בטל אצלו).

משנה:

עגלה של קטן (שעושין לו לשחוק ויושב עליה ומטלטלין אותו עליה): טמאה מדרס (אם התינוק זב - נעשית העגלה אב הטומאה, דמיוחדת לישיבה היא: דהא סומך קטן עליה; נמצאת שהיא מיוחדת לו לישיבה, ואין אומרים לו "עמוד ונעשה מלאכתנו"; דאילו לא מיחדא להכי - לא הות אב הטומאה, כדתניא: 'כול כפה סאה וישב עליה כו' (ספרא מצורע - פרשת זבים פרשתא א פרק ב הלכה ה; שבת דף נט, א),

ונטלת בשבת (דתורת כלי עליה);

ואינה נגררת (בשבת) אלא על גבי כלים (על גבי בגדים, מפני שעושה חריץ בקרקע, וחופר חייב משום חורש);

רבי יהודה אומר: כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת (מפני שכובשת חריץ הנראה בהלוכה; לא על ידי חפירה הוא, אלא כובשת ודורסת הקרקע ונדודת תחתיה ונעשה מקומה נמוך, אבל אינו זז עפר ממקומה).

גמרא:

'עגלה של קטן טמאה מדרס' - דהא סמיך עלויה;

'ונטלת בשבת' - משום דאיכא תורת כלי עליה;

'ואינה נגררת אלא על גבי כלים' - על גבי כלים אין, על גבי קרקע לא - מאי טעמא?

דקא עביר חריץ;

מני?

רבי יהודה היא, דאמר: דבר שאין מתכוין אסור, דאי רבי שמעון, האמר דבר שאין מתכוין מותר, דתניא: 'רבי שמעון אומר: גורר אדם מטה כסא וספסל וכלבד שלא יתכוין לעשות חריץ!'; אימא סיפא: 'רבי יהודה אומר: אין הכל נגררין בשבת, חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת': 'מפני שכובשת' אין, אבל חריץ לא עבדא!

תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה (חד סבר העגלה נמי כשאר כלים דעושה חריץ בגרירתה: שפעמים שאין האופן מתגלגל והוא נגרר וחופר; ואידך סבר: לא שכיח הכי, ואינה אלא כובשת תחת גלגולה).

הדרן עלך יום טוב